

כנס מיוחד

הישיבה השלוש-מאות וחמישים-ואחת של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, כ"ט באב התשמ"ז (24 באוגוסט 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 10:02

א. פתיחת הכנס המיוחד של הכנסת

היו"ר ש' הלל:

שר החינוך והתרבות י' גבון:
תגיד איזה שר, כדי שהקצרינית חרשום.

היו"ר ש' הלל:

כמובן, שר החינוך והתרבות, שהוא לדוגמה ולמופת.

חברי הכנסת, לפנינו חמש הצעות לסדר-היום ועוד כמה הצעות חוק, שחלקן חוזר אלינו מוועדת הכספים וחלקן הן הצעות חוק שהממשלה מביאה לקריאה ראשונה. אם תאשר ועדת הכנסת, אשר תתכנס בשעה 11:00, את העלאת הצעות החוק מטעם הממשלה היום על סדר-היום — כי רק היום הונחו על שולחן הכנסת — נדון בהן.

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת, זוהי ישיבה מיוחדת שנקראה בזמן הפגרה על-פי חתימותיהם של 20 חברי הכנסת, שאיני רואה אותם כאולם. אני מקווה שהם טרחו לכל הפחות לבוא לכנסת.

לפנינו כמה נושאים במסגרת הצעות לסדר-היום. יש שאלה, על כמה נושאים יכול חבר הכנסת לחתום כדי לכנס את הכנסת בזמן הפגרה. שאלה זו תחייב אותנו לשיקול דעת, ואולי לקביעת כללים ברורים יותר בעניין זה.

מכל מקום, אני שמח לקדם בכרכה את חברי הכנסת שטרחו ובאו בזמן הפגרה, את כבוד השר שנמצא פה עמנו —

ב. הצעות לסדר-היום

אחריות הממשלה לחינוך השוויוני בישראל

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום. ההצעה הראשונה היא בנושא "אחריות הממשלה לחינוך השוויוני בישראל", מאת חברת הכנסת אמירה סרטני. בבקשה.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שלושה שבועות יצאה הכנסת לפגרה. רבים לא הבינו לשם מה דרוש כינוס מיוחד בנושא אחריות הממשלה לחינוך השוויוני בישראל. והנה, פתאום מלאה כל הארץ דעה, העיתונות מפרסמת מאמרים אין ספור, שר החינוך והתרבות מתראיין ברדיו, יושב-ראש ועד ההורים המרכזי מדבר ברדיו ובטלוויזיה, ארגוני המורים מכריזים סכסוך עבודה — והכול על סף פתיחת שנת הלימודים.

חברי הכנסת, הממשלה איננה מקיימת חוק, ממשלת ישראל מזלזלת בחוק החינוך, בחוק חינוך חובה. ממשלת ישראל פוגעת בעתיד המדינה, בהשכלה, בייצור, במדע, ברווחה ובכישות. ממשלת ישראל דוחפת את אזרחי המדינה לחיפוש פתרונות למצוקותיהם, ואת הוריהם של מיליון וחצי ילדים לחיפוש פתרונות לכעייית הפגיעה בחינוך לילדיהם. בעלי אמצעים מוצאים פתרונות, הם קונים בכסף לימוד וחינוך. הדאגה לחסרי האמצעים הולכת ופוחתת, והתהליך הרסני

לחברה הישראלית, חינוך חינוס נעלם, ואני תוהה עד מתי יחזיק מעמד חינוך החובה.

הורים כעלי השכלה ואמצעים מתארגנים בעמותות ובמסגרות אחרות, ופועלים כמקום משוד החינוך. הורים הופכים להיות מעסיקים, הם מעסיקים מורים לילדיהם בין כותלי בית-הספר, על בסיס של חוזים אישיים. נוצר מצב שבחדר-מורים אחד נמצאים מורים המועסקים על-ידי משרד החינוך או הרשות המקומית, ולידם מורים המועסקים על-ידי העמותה ושכרם גבוה משכר המורים עובדי המדינה. אומרים ששכר מורים אלה הוא בין 10 ל-15 ש"ח לשעה, וכבר יש מי שחוזים עלייה בשכר, כי זה יעלה על-פי הביקוש כמובן.

אם יימשך התהליך זה, אדוני השר, הוא יקבל תאוצה, וההורים ינהלו את מערכת החינוך. על-פי התפיסה שבעל המאה הוא גם בעל הדעה, ירצו ההורים תמורה בעבור מה שהם משלמים. הם אולי גם יכתובו ליצד לחנך, את מי להעסיק ואת מי לפטר. כך יונצח החינוך האפור, שצמח לאחרונה בשל יחס הממשלה הזאת לחינוך, המתבטא בתקציב שהוקצה לו, בקיצוץ נשמתו של החינוך; יחס היוצר חוסר אמון מוחלט של ההורים במערכת.

חברי הכנסת, איני יוצאת נגד ההורים. אין לי מאוס נגד שאיפתם לתת חינוך טוב לילדיהם. אולם, החיפוש אחר פתרון

חברי הכנסת, החינוך מתקפה כבר שנים מספר, כשבע-שמונה השנים האחרונות קוצצו כ-27% — 30% מחקני ההוראה בכתי"הספר. אבל מה שקרה וממשך לקרות בשנתיים האחרונות הוא בבחינת איבוד החינוך לרעת, תוצאה של מדיניות חברתית המעמידה את החינוך כיעד לאומי במקום נחות בסדר העדיפויות ופוגעת בעיקרון הבסיסי של חברה בריאה — יצירת הזדמנות שווה לכול. מדיניות זו גורמת להרחבת פערים ויוצרת תסכול והקצנה. התוצאה תהיה חברה מקוטבת, וכל התלומות על אינטגרציה יימוגו.

חברי הכנסת, אני מקווה שהקולות הרמים הנשמעים הפעם לא יהיו בבחינת דיכורים בלבד. בשנים האחרונות למדנו, שממשלות ישראל, וגם הממשלה הזאת, אינן רואות את עצמן אחראיות לעניינים חשובים מאוד. בעבר היה זה הכישלון של מלחמת לבנון, אבל מי אחראי להידרדרות בכבישים ולתאונות הקטלניות? עד היום לא לקח על עצמו איש אחריות למה שקרה בצומת-הבונים, והתשתית שם לא הוקנה. כך גם בנוגע להתמוטטות היצור כתעשייה ובחקלאות, לחברות הבנייה המתמוטטות ומשאירות דיירים בלא קורת-גג, והאחריות להשכלה הגבוהה — על מי היא מוטלת?

כמובן, הממשלה מסירה מעל עצמה את האחריות החד-משמעית לחינוך ולהשגת מטרותיו, כפי שהן מוגדרות בחוק החינוך. כי נגימה אולי למישהו שיש הורים שאפשר לגלגל את העניין עליהם. אני חושבת שמשרד החינוך חייב לערוך בדיקה מהירה מאוד ומדויקת של מה שקורה בשטח ובכתי"הספר. של שאלת השתתפות ההורים בצורות שונות, של הרצוי והמצוי כתחום זה, ולהגדיר את הדברים באופן חד-משמעי בהתאם לחוק החינוך.

משרד החינוך ושר החינוך חייבים לתבוע מהממשלה דיון כהעמדת החינוך במקום הראוי לו בסדר העדיפויות. אני משוכנעת שלא יהיה אפשר לפעול ללא-ביטול הקיצוץ ב-40 מיליון ש"ח לשנת התשנ"ח, ללא ביטול הקיצוץ בתקנים באזורים חלשים, כגון הנגב, הצפון והמגזר הערבי. יש צורך בכנייה מסיבית של כיתות לימוד, בעיקר במגזר הערבי, אם כי משעני הבוקר שגם במגזר היהודי יש מחסור גדול מאוד. אני חושבת שמה שעושים אינו מספק אפילו מחצית של הנחץ. ועל הכנסת לתבוע מהממשלה ביצוע של חוק החינוך כלשונו. מתוך אחריות מלאה למתרחש. תודה.

הי"ר ש' הלל:

תודה. אני מתכבד להזמין את סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות. אודני השר, בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אודני הישכ"ראש, חברי הכנסת, חברת הכנסת אמירה סרטני פרסה יריעה רחבה של נושאים. אני אצטמצם בנושא המרכזי שלמענו התכנסה הכנסת, לפי בקשתם של 20 חברי הכנסת: בעניין הקרוי "החינוך האפור".

אפתח בציטוט מכתב ששלחתי לראש הממשלה מר יצחק שמיר לפני כחצי שנה, כשביקשתי להביא לכך שהקיצוץ המוצע לא יבוצע באופן מסיבי כל כך. אני שמח שהוא הועיל במידה מסוימת. אני מצטט ממכתבי זה: "תוצאות הקיצוצים החוזרים ונשנים לא איחרו לבוא, ואנו עדים כיום לתופעה שיגורנו מפניה. מתחיל תהליך המבדיל בין עשירים לעניים. הורים עשירים מממנים בכתי"הספר, על חשבונם, פעילויות ומקצועות שהורים עניים יכולים לקיימם. הולך ונוצר פער בין כתי"הספר שבו לומדים ילדים בעלי יכולת כלכלית לבין כתי"הספר שבו לומדים בני עניים. דומה כי מיותר להסביר מהי

אישי בא במקום הפתרון הכללי, ובכך מתעצבת דמותו של החינוך, אפילו הכוונה טובה וטהורה.

מעורבות של הורים במערכת החינוך חיובית ואפילו הכרחית; השפעתם על 25% מהתכנים הנלמדים עשויה בהחלט לקדם את המערכת; להשתתפותם במפעלי כתי"הספר יש היבט חינוכי רב משמעות — אך כל זה ראוי שיעשה שיתוף פעולה עם המערכת הכללית, ועל הממסד לסגור פערים במקומות שבהם אין להורים כוח, ידע ואמצעים למעורבות חיובית.

חברי הכנסת, הפערים קיימים בתחומים שונים: תלמידים, מורים, שכונות ועיירות, ההתיישבות והחינוך במגזר הערבי. בכתי"הספר מפנים כתלי-איכס הוקמה עמותת הורים, ולפי מה שנמסר לי, בעמותה עשרה חברים, בלא נציגות מטעם כתי"הספר, העירייה או משרד החינוך. מעסיקים שם 35 מורים בשכר של 10 — 13 שקלים לשעה. בכתי"הספר זה מקבלים הילדים שעתיים עד שלוש שעות נוספות ביום, בו כומן שבנגב מקצצים באזור אחד 8,000 שעות הוראה בחודש, וכן מקצצים בפעולות המתנסים — מרכזי תרבות, נוער וספורט — ובחינוך המיוחד. זה קורה לא רק בנגב, אלא גם בשקונות, וסל הטיפוח מצטמצם מאוד.

אשר לטענה שדואגים גם לחלשים: נמסר לי על כתי"הספר בצפון תל-אביב, המקיים יום חינוך ארוך — בעזרת ההורים כמובן — אשר סירב לרשום לילה שלאמה הגרושה לא היתה היכולת לשלם 200 שקל בשכיל הארוחות. רק בהתערבות ועד ההורים הארצי, שהתחייב לשלם במקומה את הכסף, סודר העניין; ואני יודעת שזה לא מקרה יחיד.

בכתי"הספר שבהם פועלת עמותת הורים — אומרים שיש כבר 70 כתי"הספר כאלה — משלמים ההורים עד 90 שקלים לחודש, וזאת מעבר להוצאות האחרות, שאותן לא אמנה. הורים שאין להם עובדים, אחרי הצגת תלוש המשכורת, ממעמד של בעלי זכות למעמד של מקבלי חסד.

אנחנו עדים לתופעה נוספת: השתלמויות למורים. גופים וגורמים שונים מציעים למורים השתלמויות במקצועות שונים, כגון מחשבים, אלה גופים שאינם מקרים עלייך משרד החינוך ואינם פועלים מטעמו, אבל הם מצאו במורים יעד לפעילותם; ומנהלי כתי"הספר אינם בודקים ומאשרים את ההשתלמויות האלה על חשבון משרד החינוך. אני חושבת שיש לבדוק את הדבר הזה מיד.

החינוך ההתיישבותי, כמו כל ההתיישבות, ובעיקר זו הקיבוצית, הוא לצנינים בעיני ציבור מסוים. כדי שהתנועה הקיבוצית תמשיך להתקיים, יש הכרח לקיים את החינוך הקיבוצי כחלק מהמערכת כולה. אנשי הקיבוצים הם 3.5% של הציבור הישראלי, אך הקיצוץ בחינוך הקיבוצי בשנה זו הוא 10% מכלל הקיצוץ. אין לזה הצדקה. אני מציינת את העניין משום שאנחנו יודעים שהתנועה הקיבוצית, כמו העמותות, מוסיפה הרבה לחינוך. משום שהיא רואה את החינוך כאחד הדברים החשובים ביותר בסדר העדיפויות שלה, ובלעדי לא תתקיים התנועה הזאת; ואני מקווה שכולנו עדיין רוצים בקיומה.

אנו יודעים גם יודעים מה קורה בחינוך במגזר הערבי, וזו פצצת-זמן שמחוגי שעונה מתקרבים לנקודת הפיצוץ. אני מקווה שתהיה השפעה למה שמענו הבוקר בוועדת החינוך, ולעובדה שיודעים מה קורה, ותימנע השכיחה המאיימת על פתיחת שנת הלימודים ב"ו בספטמבר במגזר הערבי כולו.

מוביל, לאילו כיוונים. מובן שהסכנה הטמונה בתהליך זה היא, שעלול להיווצר פער בין בתי-ספר שהורי תלמידיהם ידם משגת ובין בתי-ספר שאוכלוסייתם ילדי עניים, ואפילו שכבות בינוניות שאין ידן משגת.

לפני כחצי שנה, לאחר שהתרעתי על הבעיה הזאת של הפער שנוצר בין ילדי עניים לבין ילדי עשירים, ציינתי — ואני רוצה לחזור על כך באוזני חברי הכנסת — שהבעיה אינה מצטמצמת אך ורק בחינוך הפורמלי, וביא לדוגמה את המתנ"סים, המתנ"סים נועדו, בעיקרם, לשרת אוכלוסיות מעוטות יכולת, אם בערי פיתוח, אם בפרברים ואם בשכונות. הואיל ואנו מקצצים בתקציביהם של המתנ"סים, הם מעלים את מחיר השירותים שהם נותנים. הם מעלים את מחירי הקורסים — במוסיקה, במחול ובלימודי העשרה אחרים — ואלה שאינם יכולים לשלם מתחילים אט אט לנשור ממסגרות הפעילות החברתית של המתנ"סים.

השנה הזאת זימנתי את הנהלת המתנ"סים והוריתי לה, שאל יקרה מצב שבו ייפלט בן של משפחה כלשהי מפעילות כלשהי במתנ"ס מסיבות כלכליות. יועברו כספים ממתנ"ס עשיר למתנ"ס עני, ולבד מזה חנינן הקצבה מיוחדת כדי לטפל באוכלוסיות חלשות. לא נוכל לשאת את מצב שבו לא ישתתף בפעילות המתנ"סים מי שיד הוריו אינה משגת לשלם כשכיל פעילות זו בו בזמן שכל חבריו ישתתפו בפעילות.

אני רוצה לומר, שהדבר חל גם על פעילות חרבותית ככלל, למשל תיאטראות, מחירי הכרטיסים להצגות העולה, בגלל הלחץ של המשרד לקצץ בתקציבי התיאטראות, הם מעלים את מחירי הכרטיסים, מחירי הכרטיסים הולכים ומאמירים, וכן נוצר מצב שבו יש שכבה שיכולה להרשות לעצמה להיות צרכנית תרבות ושכבות חלשות שאינן יכולות להרשות זאת לעצמן. הווי אומר, תופעה זו אינה קיימת רק בתחום החינוך הפורמלי.

עיקרון חשוב הוא, ואני בטוח שיש לגביו קונסנזוס לא רק בכנסת אלא בחברה כולה הוא, שלא יתהווה פער בין שכבות שונות לגבי דברים מרכזיים. יש דברים שאינם בידנו — מישור משתכר יותר ומישהו משתכר פחות, אבל, לגבי מה שהמדינה נותנת אין הדעת סובלת שיתוף פערים כאלה. ההכרה בישראל, על כל פלגיה, נלחמה כדי שלא יעמיק פער כזה. והנה אנחנו הוואים את התהוותו.

כדי למנוע היווצרות פער כזה, לא די שלא לקצץ בתקציב. אנחנו מצויים בשלב שבו צריך להוסיף משאבים ולחלקם למקומות הנזקקים.

לפני חודשים מספר ביקשתי מצוות, בראשותה של פרופסור רינה שפירא, מאוניברסיטת תל-אביב, וגם ממכון הנריטה סאלד, להכין סקר ודוח על העמותות, היקפן ודרכי פעולתן. עדיין אין לנו תיעוד ברורות מה וכיצד, יש גם בעיות משפטיות.

בתי-ספר קהילתיים — אנחנו מחזקים אותם, בימים אלה הקימותי ועדה משותפת של אנשי המשרד ושל אנשים מבחוץ כדי לבדוק את הנושא של הקצאת משאבי הרווחה, לראות את המפה של הקצאת המשאבים, וכמכין לבוא בדברים עם הסוכנות היהודית ולהגיע למיפוי מחודש של המשאבים האלה.

מה היא המדיניות שלנו לאור התופעה הזאת? אני רוצה לתמצת: א. העמותות פועלות לפי החוק; ב. מעורבות הורים כשלעצמה, עקרונית היא מבורכת. חברת הכנסת אמירה סרטני הביאה דוגמה של הקיבוצים, ונכון מה שהיא אמרה: זוהי

הסכנה החברתית הטמונה בתופעה זו. עד כאן לשון המכתב. אני קורא זאת כדי לומר שהפעם, לפחות, לא הגיע משדר החינוך לעיסוק בנושא זה כתוצאה מפניות מן החוץ, אלא היה עצמו ער וניסה ומנסה לטפל בסוגיה.

אומר כמה דברים כלליים. קודם כול, אני חייב לומר, שמעורבות הורים בחינוך ילדיהם היא תופעה ברוכה. הניסיון מראה, שבכל מקום שבו ההורים מתעניינים ומעורבים בחינוך ילדיהם בבתי-הספר, יש ברכה והתקדמות של הילדים הללו. הן התלמידים והן צוות בתי-הספר וההורים נהנים מכך.

התהליך של מעורבות הורים גובר והולך בשנים האחרונות ויש לכך סיבות שונות. סיבה חשובה ומרכזית היא, כמובן, הקיצוצים. כאשר הורים מרגישים שתוכנית הלימודים נפגמת ושעות מתקצצות, הם חרדים, והם רוצים לתת מה שהמדינה אינה נותנת. תפקידנו הוא לדאוג לכך, שכאותם בתי-ספר שבהם אין יכולת כזאת, לא ייפגמו הישגי התלמידים.

ואולם, זו אינה הסיבה היחידה. אנסה למנות סיבות נוספות. קודם כול, דור ההורים הצעירים היום הוא כבר דור המודע, כנראה, לפי הסימנים, לצורך של מעורבותם בחינוך והם אינם רואים את עצמם מוסמכים לקבוע רק איזו מכונת ירכשו וכאיזו דירה יתגוררו, אלא גם מה יהיה על ילדיהם. ההצלחה של בתי-הספר שבהם היתה מעורבות הורים גררה חיקוי והצלחה במקומות נוספים, והתופעה הלכה והתפשטה.

מבחינה חוקית — יש חוק, והכנסת צריכה להיות מודעת לכך — הדבר הוא חוקי. אקרא מה אומר החוק בנושא זה. בחוק חינוך ממלכתי, התשי"ג — 1953, נאמר: "השר רשאי, בתנאים שנקבעו בתקנות, לאשר למוסד חינוכי רשמי, לפי דרישת הורי התלמידים באותו מוסד, תוכנית לשעות נוספות על השעות שנקבעו בתוכנית הלימודים, ובכלד של ההוצאות הנובעות מביצוע התוספת יחולו על הורי התלמידים המתחנכים על-פיה או על הרשות המקומית שהתחייבה לשאת בהן על חשבונה". עד כאן לשון החוק, ואומנם, כל השנים היו הורים שמימנו מכספים תוכנית לימודים נוספת על זו שנקבעה על-ידי משרד החינוך.

ברם, הקיצוצים בתקציבי החינוך גרמו לכך, שמקצועות שונים, מקצועות הכשרה או העשרה, כגון מוסיקה, אמנות, מלאכה, ציור וחקלאות, הולכים ונעלמים; שמספר שעות הלימוד של מקצועות חובה צומצם; שתוכניות הבינוי וההצטיידות אינן מספקות את צורכי המערכת; ושמשפר השעות שבהן שוהים התלמידים בבתי-הספר הולך וקטן. כידוע, על-פי חוקי הטבע, במקום שיש חלל, או הולך ונוצר חלל, במיוחד חלל כה מסוכן וגורלי לעתידנו, הוא מתמלא על-ידי אחרים, במקרה זה על-ידי מעורבות ההורים.

ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, שעסקה בנושא זה של מעורבות הורים בחינוך ילדיהם, החליטה — ואני מצטט מתוך ההחלטה: "הוועדה סבורה כי לשם מימוש המעורבות החברתית של הקהילה וההורים בבתי-הספר, יש לעודד הקמת גופים ועמותות ששותפים יהיו ההורים, המורים והקהילה. עמותות וגופים אלה יקבעו את צורת המעורבות, את התכנים ואת היקפם כתחום לאופי המקום וצורכי תושביו, אפשרויותיהם ויכולת צוות המורים למימושם".

עולה מכאן, שמבחינת החוק זה נכון; ומבחינת הכיוון של מעורבות הורים, הרבר רצוי. למעשה, אנחנו מדברים בינתיים על כמה עשרות בתי-ספר מתוך 2,000 מוסדות חינוך, אבל, כאשר רואים תחילתו של תהליך, יש לעצור ולחשוב לאן הוא

להצבעה בכלל, אני חייב לשאול את המציע. אני שואל את המציעה: האם את מסתפקת בתשובת השר?

אמירה סרטני (מפ"ס):
לא.

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת שרה דורון, בבקשה, אפשר לעשות הכול לפי הכללים, ואני משתדל לעשות זאת.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להציע באופן פורמלי להסיר את ההצעה מסדר-היום. אני חושבת שיש לברך על מעורבות ההורים בנושא החינוך, ואני משתוממת על הורים יהודים, שכל כך מאוחר ראו לנכון להקדיש הן מחשבה והן משאבים לנושא החינוך. מדוע איננו מתקוממים על אי-שוויון בנושאים כמו ביגוד, נסיעות לחוץ-לארץ וקניית וידאו? ומדוע אנחנו שוללים את רצונם של הורים להקדיש משאבים לחינוך? העם היהודי התאפיין תמיד בכך, שאמהות יהודיות חסכו אוכל מפיהן כדי לתת חינוך ואפשרויות לימוד לילדיהן.

כל מה שעלינו לעשות הוא להבטיח ששום ילד, שאין להוריו כל אפשרות כספית — לא יקופח. יש עובדות כשטח: בעיר תל-אביב, לדוגמה, בבית-הספר לאמנויות יש גם תלמידים מחוסרי יכולת. אנחנו חיים במציאות שבה יש מצד אחד כיתות קטנות, כמו בקיבוצים, שגודלן הוא יתרון אדיר, ומצד אחר כיתות עם מורה מעולה אבל עם 40 תלמידים. חברתי אמירה סרטני, והיא אדם הגון — מדוע מסכימים לכך בשכונות-התקווה, בשכונת-מוסררה ובשכונות מצוקה אחרות עומדים מורה או מורה חסרי ניסיון מול 40 ילד, מול כיתה מלאה, ואילו בקיבוצים הכיתה קטנה, הומוגנית, ללא בעיות מיוחדות של התאקלמות, ללא בעיות בכית? מדוע לא אומרים תחת זאת: נפתח את הכיתות בקיבוצים ליישובי הסביבה, וגם ילדיהם יבואו? איזו תשובה היא זאת? דין אחר חייב להיות לכל ילדי ישראל.

אמירה סרטני (מפ"ס):

הצעה היא שהקיבוצים רוצים לקבל, ולא רוצים לבוא.

שרה דורון (הליכוד):

אם הורים רוצים להרחיב את החינוך, יש לעשות זאת.

היו"ר ש' הלל:

אנחנו במסגרת של הצעה אחרת ולא במסגרת דיון.

שרה דורון (הליכוד):

אנחנו רוצים גם לגדל כמה "איינשטיינים" וכמה אמנים כמו יהודי מנוחין, ולא רק השווינויות צריכה להיות נר לרגלנו. האם כל ההורים יכולים לרכוש ספרים, אדוני שר החינוך? מחיר הספרים, הנגישות של ילד לספריות ולספרים — האם גם בתחום זה אין אפליה, שיש הורים שיכולים לרכוש ספרים ולעומתם יש הורים שאינם יכולים לעשות זאת?

הנושא הוא חשוב ומכובד, ואין להוריד אותו במחי יד מסדר-יומנו. להיפך, אני גאה בהורים שהעזרו, ואני רוצה לאחל, שנפתח את שנת הלימודים ללא ועוזעים, ללא שביחות מיותרות ובנוכחות מלאה של המורים. תודה רבה.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

מה את מציעה?

שרה דורון (הליכוד):

אמרתי בהתחלה.

בעצם עמותה שנותנת לילדי המשק תוספת של לימודים. זוהי עמותה. הבעיה היא כאשר באותו מקום ובאותם תנאים — אלה מקבלים ואלה אינם מקבלים. אנו בודקים מחדש, כפי שאמרתי, את מפת ההקצאה של תקציבי השיקום והרווחה במשרד החינוך והתרבות ונחמם זאת עם הסוכנות היהודית. הווי אומר, ייעשה מיפוי מחדש: ג. בכל בית-ספר שבו פועלת עמותה כזאת, נדאג לכך שכל התלמידים, ללא יוצא מן הכלל, ייהנו מתוכניות הלימודים של אותה עמותה, ללא אפליה בין עשיר לבין עני; ד. נעודד מעורבות הורים בבתי-הספר כפרברים, בשכונות, בערי פיתוח שיכולים לעשות מאמץ — ואני טוען שהם יכולים לעשות מאמץ — ואנו נעזור להם במאמץ הזה. בהמשך אנחנו נסיף לעודד בתי-ספר קהילתיים וגם שם — על בסיס שיויוני מוחלט. לא יהיו שם אפליות.

ולבסוף, נבדוק את הצד המשפטי של שכירת מורים ותנאי העסקתם, כפי שציננה חברת הכנסת אמירה סרטני. הבוקר שמענו מפי נציגי המורים על תופעות שמתחוללות. יכול להיות מצב שבו מורים המלמדים בבית-ספר יחולו אולי ללמד בו, כי הם יקבלו שכר גבוה הרבה יותר תמורת הוראה בשעות אחר-צהריים, לאחר שעות הלימוד. נבדוק זאת. נבדוק גם מה הם המקצועות הנלמדים, כי אם מדובר במוסיקה, באמנות, במחול, בקרימיקה וכדומה, אלה הן תוספות העשרה, מקצועות חשובים מאוד מבחינה חינוכית, אבל עניין אחר. אולם קורה שגם במקצועות חובה במקום מסוים מלמדים חשבון שלוש שעות ובמקום אחר חמש ושש שעות. כשיגיעו לבסוף התלמידים לבחינות הבגרות, לא נוכל לטעון במצפון נקי, שנתנו אותה הזדמנות לכול. אם כן, צריך לבדוק גם את המקצועות, ויהיו מקצועות שבהם לא נאפשר את מתן השירותים הנוספים האלה, כי לא נוכל שבמקצועות החובה, שבהם מתקיימות בחינות, יהיו שני סטנדרטים.

אדוני היושב-ראש, אנחנו עוסקים כאן בתופעה שיש בה צדדים חיוביים, דהיינו מעורבות הורים, ואנחנו מברכים עליה, אבל עלינו לראות את הסכנות העלולות להתהוות אם יהיה פער בין בעלי היכולת ובין מי שאינם בעלי יכולת.

ציננתי חלק מן הדברים שבדעתינו לעשותם. אנחנו גם בראשית מחקר, עדיין איננו יודעים מהי התמונה הברורה, נקבל אותה במשך חודשים מספר. אני ממליץ בהחלט שנושא זה יועבר לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

היו"ר ש' הלל:

תודה, אדוני השר, הצעה אחרת לחברת הכנסת שרה

דורון.

נחמן רז (המערך):

— — —

היו"ר ש' הלל:

אתה רוצה להציע מהמקום שיסתפקו בתשובת השר?

נחמן רז (המערך):

כן.

תופיק טובי (החזית הרמקורטית לשלום ולשוויון):
אבל זו לא הצעה.

שרה דורון (הליכוד):

אני קדמתי להצעה זו כהצעה להסיר את הנושא.

היו"ר ש' הלל:

יש נוהג אצלנו, שאם יש הצעה שהמציע יסתפק בתשובת השר, ולא מחליטים להעביר לוועדה או לדיון במליאה, או

היו"ר ש' הלל:

ההצעה שלה היא להסיר את הנושא מסדר־היום, וזאת על־מנת לומר את הדברים.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

האם יש עוד מציעים? אני רוצה לומר שני משפטים.

היו"ר ש' הלל:

אין עוד מציעים. אתה הצעת להעביר לוועדה את הנושא שהעלתה המציעה, וחברת הכנסת שרה דורון מציעה להסיר את הנושא מסדר־היום.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אני רוצה לומר משהו.

היו"ר ש' הלל:

בבקשה, כבוד.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני חמה ממש על ההנמקות של חברת הכנסת שרה דורון. מה ההשוואה בין חינוך ובין וידאו ונסיעות לחוץ־לארץ וביגוד, שבהם אין שוויוניות? גברתי, החינוך הוא שירות שהמדינה נותנת, ואם יש מי שיכולים לנסוע לחוץ־לארץ ומי שאינם יכולים — זה דבר שאנחנו מאושרים ממנו? אבל כאן הרי מדובר בחינוך, בחוכמה של המדינה. וכאשר מי שמופקדים על חוכמה זו רואים שהולך ונוצר פער, והוא עתה בראשיתו, חובה עליהם לקום ולהודיע.

והדיבור על ה"איינשטיינים" — אנחנו מעוניינים ב"איינשטיינים" ובאמנים כמו יהודי מנוחין, אבל אני מרגיש שאנחנו צריכים להתחיל לדבר מבראשית. מה פירוש שוויוניות? שוויוניות פירושה, שאני נותן את כל האמצעים לכול באופן צודק וממזה את הפוטנציאל הטמון בכל אדם. ושוויוניות אין פירושה, שאם משהו מוכשר או מחונן, אני אדאא אותו ולא אתן לו להתפתח. חוץ מזה, אילו היית נותנת לי, גברתי, את המרשם לייצור "איינשטיינים", הייתי מקבל אותו. אולי נולדים כך, אבל צריכים לדעת גם לגלות את אלה המחוננים מהפרברים, מערי הפיתוח, משכונות המצוקה ובין ילדי העוני.

לבסוף, מלה אחת בנוגע לקיבוצים, גברתי. אין לקנא, אין לקנא במצבם של הקיבוצים.

ג. הצעה לסדר־היום

שימוש משטרת ירושלים בפצצות גז מדמיע נגד ציבור שהסב ליד שולחנו

של האדמו"ר מפיטסבורג

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר־היום: שימוש משטרת ירושלים בפצצות גז מדמיע נגד ציבור שהסב ליד שולחנו של האדמו"ר מפיטסבורג — הצעה לסדר־היום מאת חבר הכנסת אברהם ורדיגר. אני מתקבד להזמין את חבר הכנסת ורדיגר לעלות על הבמה, ולברך את שר המשטרה על שהצליח להגיע, חרף "הפקק" הגדול שהוא נתקע בו בשער־הגיא.

אברהם ורדיגר (מורשה־פא"י):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, כאשר הגשתי, ביומו האחרון של מנשב־הכנסת, ליושב־ראש הבית פנייה חתומה על־ידי יותר מ־20 חברי קננסת לזמן את הכנסת לשיבה מיוחדת בפגרה כדי לדון בנושא של שימוש שוטרי ירושלים

שרה דורון (הליכוד):
איך נולדים שרים?

היו"ר ש' הלל:

איך נולדים שרים — את זה אנחנו יודעים: בכנסת. פה זאת לא חוכמה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

הקיבוצים מצויים במשבר כלכלי לא פשוט.

בהודמנות זאת אני רוצה לומר לחברת הכנסת סרטני: אין למדוד קיצוץ שעות במספרים. נעשו צעדים להתייעלות, לחיסכון, למיזוג, ולכן מספר השעות המקוצץ אינו נחסך מהתלמיד, אלא מכלל המערכת. כל המספרים שהבאת אינם ולכנטיים לסוגיה הזאת.

עליתי כדי להתריע על התפיסה, שהוכחה כאן על־ידי חברת הכנסת שרה דורון בנוגע לשוויוניות. תודה.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה, אדוני השר. אני שואל את חברת הכנסת אמירה סרטני, אם היא מסכימה להעביר את ההצעה לוועדה.

אמירה סרטני (מפ"ם):

כן.

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת סרטני מסכימה, לפיכך לפנינו שתי הצעות: להעביר את הנושא לוועדה; להסיר את הנושא מסדר־היום. מי להעברת הנושא לוועדה? מי להסרת הנושא מסדר־היום?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדת החינוך והתרבות — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר־היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות נתקבלה.

כפצצות גז מדמיע נגד ציבור חסידים שהסב ליד שולחנו של האדמו"ר מפיטסבורג כליל "שבת חזון" בשכונת גאולה החרדית, עדיין לא ידענו כי קרב המאבק הקשה והמסוכן, שאותו וזממות קבוצות שוליות בחברה הירושלמית, בכוח הזרוע ובדרך פרובוקטיבית הן רוצות להשתלט על ירושלים עיר הנצח, ירושלים הקדושה לכולנו, לשנות את אופיה, לטמא את קדושתה, להפעיל בה, כוזון וביגוד לחוק, מוקדים של חילול שבת פומבי, לגרום לרמיסת השבת ולחילולה, אותה שבת אשר מגינה על ישראל ושומרת עלינו, על־ידי פתיחת בחי־קולנוע, בארים, פבים ודיסקוטקים בשבתות, ולשנות את הסטטוס־קוו, הקיים עשרות בשנים, ונשמר פחות או יותר — גם עליו אנו מצטערים, אבל, על כך, אדוני היושב־ראש, אדבר בהמשך דברי.

ההתכנסות נזרקו אבנים על השוטרים שהגיעו לרחוב מלכ"י ישראל לסיור שגורתי. המשטרה הזהירה במקול כי יופעל גז דממעי, והיה חשש סביר שהמוני החסידים יצאו לרחוב ויפרצו לתוך מחנה-שנל של צה"ל. השוטרים נהגו לפי המקובל והלגיטימי.

רבתי חברי הכנסת, האם יאמין משהו לסיפורי בדים אלה? האם פתי יאמין כי אומנם היה חשש שההמון יפרוץ לתוך המחנה הצבאי שנל? מדוע שיפרוץ למחנה צה"ל? מה הסיפורים האלה, ה"כאב מעשיות"? אומנם ייתכן שליד מחנה שנל, המרוחק כ-100 מטרים מאולם "מלכ"י ישראל", עמדו ילדים, כמדי שבת בשבתו, וקראו "שבת", ואולי גם זרקו אבנים. אבל מה זה שייך להתכנסות של החסידים ליד שולחנו של הרבי מפ"סכרוב?

על כן, אדוני השר, דרשתי לחקור את המאורע היטב, לגבות עדויות מהנפגעים ומעדי הראייה, ולשפוט את האחראים למעשה הנפשע, אשר נתנו את ההוראה לזרוק פצצות גז דממעי לעבר הבניין; ועליהם לתת את הדין. זו דרישה מינימלית, ואני מקווה שאכן כך ייעשה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נחזור לנושא ה"תרבותיזציה" של ירושלים. ובכן, כאמור, חברי יחדיו כוחות הקדמה, שבינם לבין יהדות ותרבות יהודית אין כל קשר, והכריזו מלחמה על השבת בירושלים. התקנאו הם בערי ישראל כחל-אביב, פתח-תקוה, חיפה ואחרות, שם השבת, לצערנו, כמצר, נרמסת ומופקרת, ורוצים הם גם את ירושלים לראות רמוסה ומבוהלת. כנראה, כנראה, לחוגים האנטי-יהודיים, על שבסייעתא דשמיא הולך הציבור הדתי על כל גווניו וגדל ומתפשט בירושלים, ומפריע להם, כנראה, לפחוזים ולריקים, שאין הם יכולים ליהנות ביום המנוחה מסרטים, מדיסקטקים ומפכים למיניהם, והם מוכנים לנהל מלחמת תרבות זו בכל הדרכים, גם בדרך של אלימות.

חברי הכנסת, אין דרכה של יהדות התורה באלימות; לא בחיל ולא בכוח. נבדוק נא את חלקם של יהודים שומרי מצוות בין הנמצאים מאחורי סורג ובריה על פשע, רצח, אונס, סמים, וכל מיני מרעין בישין. ואין צורך להרחיב על כך את הדיבור.

תגובותינו על הפרובוקציות של-השמאל וכוחות ההפקר תהיינה בתפילה המונית וכועקה ליד הכותל המערבי היום, יום שני, ערב ראש חודש אלול, בשעה חמש אחרי הצהריים, על-פי פקודה והוראה של רבותינו שליט"א, וכלשון ה"קול קורא" לציבור הירושלמי, שבו נאמר, בין השאר: "נוכח הסכנה החמורה המרחפת על עיר קודשנו, כאשר פורקי עול ופורצי גדר מבקשים לפרוץ את חומת השבת המקודשת ולרמוס ולהשפיל את כבודה על ילדי חילולי שבת פומביים שלא ידעו כמותם בפלטרין של מלך, לא נוכל להחריש ולראות ככלען הקודש, ואנו אין לנו אלא לזעוק אל השם בחזקה ולהתחנן על נפשה וכבודה של השבת בעיר קודשנו ועיר תפארתנו". וכי, תחתונים — חכמי ירושלים הגדולים, הרב שלמה זלמן אורבך והרב יוסף שלמה אלישיב, ואליהם הצטרפו כל אדמו"רי ירושלים וגדוליה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בירושלים חי ופועל ציבור מיוחד במינו. רוב-רובו של הציבור הקשור וחי בעיר הזאת הוא ציבור שומר מצוות, מסורתי. גם רובו של הציבור הלא-דתי בירושלים מבין, שיש לשמור על ירושלים כעיר מיוחדת באופיה היהודי והדתי. רובו של הציבור הירושלמי נגעל מהתרבות הקלוקלת, שאותה רוצים להשליט בכוח ובדרכי פרובוקציה. ברוך השם, שזוהי קבוצה קטנה, כלתי

אתחיל בפרשת ליל "שבת חזון" ברחוב מלכ"י ישראל בירושלים. ובכן, בראשית דברי רצוני לציין בהערכה את ביקורו של שר המשטרה מר ברילב בכיתו של האדמו"ר הישיש מפ"סכרוב שליט"א באשדוד, כלוויית קציני משטרה בכירים וראש העירייה מר אזולאי, כדי להביע צער על פגיעת שוטרי משטרת ירושלים באדמו"ר ובחסידיו. אצטט מדברי השר, כפי שהם מובאים בעיתון "ערב שבת", אשר הקדיש דפים מספר בשני גיליונותיו האחרונים למאורע קשה זה: "לא ידענו שהאדמו"ר עורך את שולחן השבת. האירועים ייחזקו, ובמידה שיובאו ראיות נוספות, יוסקו מסקנות. אני מצטער על הפגיעה ועל ההפרעה לשולחן השבת, ואני מקווה שמעו יצא מתוך ונפיק לקחים לעתיד".

ובכן, מה קרה באותו לילה קיצי, ליל "שבת חזון", ברחוב מלכ"י ישראל בירושלים? מהו האירוע אשר זעזע את הציבור בישראל ובתפוצות? בביקורי במוצאי תשעה באב באכסנייתו של האדמו"ר שליט"א בירושלים מצאתיו עצוב ועדיין בהלם, ובנוכחותו שמענו את הסיפור המזעזע מפי יושב-ראש מוסדות פ"סכרוב בישראל, הרב שמחה סגל.

הרבי שליט"א עלה ארצה מארצות-הברית לפני ח"י שנים ובחר את מקום מושבו בעיר אשדוד, במגמה ובמטרה לקרב רחוקים, לפעול למען אחרות ישראל ולהוכיח שניתן לחיות יחדיו בשלום; הלא אנשים אחים אנחנו. על פעולותיו אלה העניק ממלכת-מקום ראש הממשלה, מר פרס, לאדמו"ר אות "יקר אשדוד".

"שנים ציינו", אמר הרב סגל, "שהרבי ישובת את שבתו בירושלים. זו היתה הפעם הראשונה שהרבי נעתר למשאלת חסידיו ובחר את 'שבת חזון', ערב תשעה-באב, כשבת של ירושלים, כדי להביע יוזר עם חסידיו ומעריציו הרבים את שותפות הגורל ולהעלות תפילות ותחנונים לפני בורא עולם, שנוכח בקרוב לקיים משאלת לבנו, לבניין ביחיד-המקדש ולביאת הגאול".

"באותו ליל 'שבת חזון' התכנסנו, קרוב ל-1,000 חסידים, באולמי 'מלכ"י ישראל', להסב ליד שולחנו של רבנו שליט"א. וכך התנהל שולחן השבת, הקשבנו לדברי תורה, כשכולנו מנעימים את השבת בזמירות, תוך התרוממות הנפש.

"בשעה אחת וחצי אחרי חצות שמענו לפתע ריירות בקרבת הבניין, וריחות מוזרים חדרו לאולם ההתכנסות. הקהל המבוהל, אשר עדיין לא קלט את המתרחש — והיו שחששו שזו פעולה חבלנית — החל במנוסה לכיוון דלת הכניסה של הבניין. כאן התברר ששוטרי ישראל הם אשר זרקו על מדרגות הכניסה פצצות גז דממעי, וזה התפשט לתוך האולם פנימה. אנשים מבוהלים חיפשו מקלט. היו שרצו לעבר החלונות וניסו להימלט החוצה, היו שנסו לעבר השער הראשי. נשמעו זעקות 'הצילו! תוך כדי המנוסה נשברו חלונות, שולחנות וכיסאות, ואנשים נפצעו משברי הזכוכית. רבה של קטמון, הרב דויטש, נפל ונפצע. הרב אריה גרובנר נפל, נפצע בראשו והתעלף. ניידת מגן-דוד-אדום הגיעה. הרב הובהל לבית-החולים, ונקבע כי יש חשש לזעזוע מוח. עד היום הוא לא שב לאיתנו. האדמו"ר הישיש והחלש, נשימתו נפגעה ונעצרה מהגז הדממעי, והוא חולץ על-ידי חסידיו לאחר החדרים הסמוכים, שם קיבל טיפול. צוות מגן-דוד-אדום הגיש סיוע לנפגעים שחשו כרע. המחזה היה מחריד", סיפר לנו הרב סגל בהתרגשות.

למחרת היום נפגשתי עם כמה קצינים בכירים ממשטרת ירושלים, וביקשתי הסברים למקרה. התשובות שקיבלתי היו מצחיקות ממש. הקצינים טענו: מתוך הבניין שבו התקיימה

בהפרות הסדר, לא נותרה לשוטרים ברירה, אלא לשגר לעברם שלושה רימוני גז מדמיע.

בבניין סמוך למקום ההתפרעות התקיים באותו זמן, בלא שהמטרה ידעה על כך, "שולחן שבת" של חסידי פיטסבורג. כששמעו המתכנסים באולם את הפיצוצים של רימוני הגז המדמיע, החלה התרגשות באולם, אנשים פתחו חלונות, וכתוצאה מפתחת החלונות חדר גז מדמיע לתוך האולם וכמה אנשים חשו ברע. הבדיקה העלתה שרימוני הגז המדמיע לא נזרקו לאולם והפגיעה במשתתפי "השולחן" הייתה, אם כן, פגיעה עקיפה. פעילות המטרה נכעה מכך שלא היה ידוע לה על עריכת "השולחן" סמוך למקום ההתקלות, ובנסיבות שנוצרו במקום היא הייתה סבירה ומוצדקת.

ימים מספר אחרי המקרה נפגשתי בלשכתי עם שלושה רבנים מכובדים: הרב סגל והרב ויינטיק, ראשי ה"כולל" והישיבה של פיטסבורג, והרב נחום קוק מרמת-גן. בפגישה נדחו גם מפקד המחוז הדרומי של המשטרה ומפקד מרחב ירושלים. כתום הפגישה יצאנו בהודעה לעיתונות, ובה נאמר, על דעת הכול, לא רק על דעת המשטרה או המשרד, אלא גם על דעת נציגיו של האדמו"ר מפיטסבורג, שהמשטרה פעלה כדין ובצורה סבירה ובלא כל כוונה לפגוע באדמו"ר מפיטסבורג או בחסידיו.

עוד צוין בהודעה, שאם בידי המשתתפים ב"שולחן השבת" מצויות ראיות חדשות נוספות — חוגשנה למשטרה, הן תיבדקנה ויוסקו מסקנות בהתאם.

כמו-כן ביקשה המשטרה מהרבנים שלהבא, בעת שמחונגן אירוע רב משתתפים כגון "השולחן", יודיעו על כך למשטרה מראש, כדי שזו תוכל להיערך לקראתו.

כמה ימים אחרי הפגישה הזאת התארחתי אצל האדמו"ר מפיטסבורג ויושרו ההדורים בין חצרו של הרב לבין המשטרה.

הרגישות בירושלים מוכרת לכולנו. המשטרה ערה לרגישות זו ומנסה ככל האפשר למנוע ליכוי יצרים והפרות סדר. לאחר שהוברר שהמשטרה פעלה במקרה הזה כדין ובצורה סבירה, והסברים אלה התקבלו על דעת ראשי חסידות פיטסבורג, אפשר היה, למעשה, להציע לכנסת להסתפק בהודעתו.

אולם, חבר הכנסת ורדיגר העלה בהצעתו שאלה כללית של סובלנות וחוסר סובלנות, של כפייה ואי-כפייה ביחסים בין קבוצות חרדיות קיצוניות בירושלים לבין קבוצות חילוניות קיצוניות בירושלים. על כך, לא אציע לכנסת להסתפק בהודעתו, אלא אני מציע להעביר את ההצעה לדיון בוועדה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. חבר הכנסת צוקר, האם אתה רוצה להציע להסיר את ההצעה מעל סדר-היום? אין לך הצעה אחרת? אני מבין שהצעתו של חבר הכנסת מנחם פרוש הייתה להעביר את הנושא לדיון בוועדה. גם השר מציע זאת. אני שואל את חבר הכנסת ורדיגר, אתה מסכים להעביר את הצעתך לוועדה? תודה.

לפנינו הצעה אחת: להעביר את הנושא לדיון בוועדה. אני מעמיד אותה להצבעה. מי להעברת הנושא בכללותו, כפי שעלה כאן, עם התוספת שהזכיר שר המשטרה, לדיון בוועדה?

ה צ ב ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה, הפנים ואיכות הסביבה התקבלה.

ניכרת בנופה של העיר. הציבור הדתי אינו עוזב את ירושלים. אדרבה, יהודים שומרי מצוות עוברים לחיות בה עקב ייחודיותה. גם העלייה הזורמת, אולי באטיות, אם מארצות המערב ואם מכרית-המועצות, פניה לירושלים.

אם צעירים מאוכזבים יורדים לבילות שבת לשפלה כדי לבלות בה, כפי שטוען ראש עיריית ירושלים מר טדי קולק, שבדק את הנושא, הרי לעומת זאת מגיעים לירושלים מדי שבת כשכתי פי עשרים, פי שלושים איש כדי ליהנות מן העיר, מזווה ומקדושתה.

האוכלוסייה הדתית בירושלים גדלה, ברוך השם. הם שואפים לחיות כאן ולגדל משפחות ברוכות ילדים. מי שמודאג מהתפשטות האוכלוסייה הדתית בירושלים, ומי שסובל מ"מחנק" שהדתיים גורמים, כפי שהתבטא אחד מראשי העיר החילונים — יעשו הם את חשבונם הם. לא בכוח הזרוע ולא בפרובוקציות יקבע עתידה של ירושלים. ההסתה הבלתי מרוסנת של אנשי הקדמה, כביכול, הגובלת באנטישמיות, היא אשר גורמת למקרים קשים מאוד של גזיזת פאות של ילדים, לשרפת ספרי קודש, וגם למקרים של הצתת בתי-כנסת. שלהם היינו עדים לפני כמה חודשים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנו עומדים בפני מפנה מסוכן ביחסים שבין חילונים לבין דתיים. כולנו יהודים, כולנו חיים בארץ-ישראל, איש מאתנו אינו רוצה במלחמת חרבות ובחרפת היחסים בין הדתיים לבין החילונים. אני מאמין שהנושא ייפתר בדרך מוניציפלית. בצורה זאת לא נאחר את השרפה הגדולה. ראשי הערים הם אשר מוסיפים לא אחת שמן על המדורה. המאבק שעליו הכריזו יחד כוחות השמאל בחיפה, בתל-אביב, בפתח-תקוה, כחדרה ובמקומות אחרים הוא קריאת תיגר, קריאה למאבק אנטי-דתי מסוכן. אם נוכל לקיים הידברות על-ידי הקמת ועדה ציבורית רחבה — יפה. אני מאמין. לפי דעתי, על ממשלת ישראל מוטלת האחריות, והיא אשר צריכה להתייחס לבעיה הנוצרת באחריות מרבית. יותר מזה שבה דוים בנושא ה"לביא", כי אלה הם החיים שלנו, פה יהיה עלינו לחיות יחד.

אני מבקש שהכנסת תדון בנושאים אלה במליאה. תודה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת ורדיגר. רשות הדיבור לשר המשטרה. אדוני השר, בבקשה.

שר המשטרה ח' ברילב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם להודות על האמת, הופתעתי כאשר הונחה הצעה זו על שולחן הכנסת. לתומי חשבתי שהעניין נסגר והדברים הובהרו עד תומם, ולכן מפתיע היה לגלות שיש, כנראה, חברי כנסת שמבחינתם טרם בא העניין אל קצה. לא נוותר לי אלא לחזור בפני הבית על הדברים שכבר פורסמו ולפרט את השתלשלות האירועים כפי שהתרחשו, ולא כפי שנדמה למישהו שכן הם היו.

אם כן, בליל שבת, 31 ביולי, בשעה 01:30 הגיעה למוקד המשטרה בירושלים קריאה על התפרעות של אברכים ברחוב מלכי-ישראל. סמוך למחנה-שנור. ניידת משטרה שהגיעה למקום הותקפה באבנים. עוד התברר לשוטרים, שמדובר בהתפרעות רצינית, שבה משתתפים לא כמה ילדים אלא כ-80 איש, וכמהלכה הותקפו עוד שש מכוניות אזרחיות ומכונית אחת של המשטרה הצבאית נוסף על ניידת המשטרה. למקום הגיעה ניידת נוספת. השוטרים, חמישה במספר, קראו כרמקול למתפרעים להתפנות מרוצנם, מאחר שהתקבלה אינה חוקית. לאחר שהמתפרעים לא שעו לאזהרות והמשיכו

ד. הצעה לסדרהיום אימונים כנשק של בני נוער ממחנות "כך"

אכל, רבותי, אדוני היושבראש, אל נזלול בהישגיהם למרות מספרם הזעום ולמרות התולדות, שאומנם אינן בצבע חום, אבל הן בצבע צהוב. בכיטאון הנוער מפורטים ההישגים הבלתי מבוטלים האלה: עקיפת מחסומי צה"ל, שהייה בבית-הכנסת ביריחו, שהייה בקבר-יוסף בשכם ודוקא בשעה שהמקום סגור ומרכז כשטח צבאי, ניסיון להגיע לבית-גין ולכיר-זית, אלות בדהיישה — הכול גימיק, רבותי — איזונים על ערכים, ולאחרונה עוד גימיק גאוני: איזון על מוחמד מסרואוה היוצא לכהן כקונסול ישראל באטלנטה. אם ידו של חבר הכנסת כהנא לא תשיגו פה, על אדמת הקודש, תשיג אותו ידו הארוכה, בעזרת הכריזמים האמיצים של "הליגה להגנה יהודית", שם באטלנטה, וגם הפוגרומים הקטנים והגדולים בירושלים, בעפולה, גם פרשת ומת'עמיר — כל אלה דברים מכובדים, גימיקים, רבותי, גימיקים. מה היה בערד, אפרטהייד? — גימיק, מה זה, בחיי? איזה ילדים נחמדים, שרים שירים פטרויטיים, כמו: "הך בגויים, הך", וכן הלאה.

אני מסכימה, רבותי, הכול גימיק, ואני אומרת: "כך" עצמו זה גימיק, גימיק עצוב של ההיסטוריה היהודית בת זמננו. מה לי כי אלן על אחרים, העולים לקבר הס? אינני יודעת אם לצחוק למתלה שעשתה לנו ההיסטוריה או לבכות על האבסורד שבהופעתה. האם זו טרגדיה או פארסה?

למען האמת, נמאסו עלי ההתחמקות וההתחכמות שבתענה כי כל דיון בנושא "כך" מעניק לגזענים לגיטימציה והופך אותם לשותפים ליד שולחן הדיונים. אני מודה, אדוני היושבראש: גם אני דגלתי בעבר כ"אל תעירו ואל תעוררו" ובהתעלמות מקיומם, אך בזמן האחרון נעשה העסק הזה, ה"כך", הזה, יותר ויותר בר שיש: ה"כך", הזה, המהדורה הגרוטסקית ואולי הטרגית של "דק כך", הדור שלי למד ממה להיזהר ועל אילו שגיאות שלא לחזור. במאה הזאת צריך לשנן: לעולם אל תזלזל באופל הרוצה להגיע לתוך האור, והוא רוצה לעשות זאת בכל האמצעים.

נניח שהכול היה מכבים, הכול היה גימיק תקשורתי, הכול נעשה כדי להגיע לתודעת הציבור, כדי להגיע מן האין, מן האפסות, להיות שייך לחברה ולעשות נפשות. באילו אמצעים? לאילו אינסטינקטים חייחיים הם פונים? אני מצטטת: "להעמיס ערכים על מכוניות, לגרש, להשליכם לים, לשלול מהם זכויות אזרח, להרחיקם מן הארץ, להפעיל אימים וטרור, להפריד בין יהודים לערכים באזורי מגורים, כמוסדות להשכלה, בחופי רחצה, לאסור בחוק יחסי מין בין יהודים לערכים, לשלול טוטלית את קיומם פה בארץ, להסית נגד גזולי הפרנסה מן היהודים, לגרשם, למחוק". מוגשות לכנסת הצעות חוק שהן תגית של חוקי יריבנברג. בדקתי את הטקסט. בואו נשפשף את העיניים, האם זה חלום תחתונים או תופעה שאם לא נעסוק בה היא לא תיעלם? אין זו אידיאולוגיה חדשה, היא רק יותר מוקיונית ומעוררת פלצות רבה יותר, כי היא מופיעה בכינתו אנו.

הכול שולי? — לא. פשוט הכול שחור. זה כבר היה, אבל גם הנימוקים בעד השתיקה הם שחוקים. גם סגירת התיקים היא שחוקה. היא כבר נוסתה אישם אי-פעם.

יש בעיה. אנחנו ארץ דמוקרטית. הזכות לממש את הזכויות הדמוקרטיות היא נשמת אפה של הדמוקרטיה, והיא אומרת שלא לסתום את הפה. גם בג"ץ איננו יכול לעזור, כי הרי החוק נגד הגזענות שהתקבל ככנסת הוא כרוזן צולע, עוף מרות

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים עתה לסעיף הבא בסדרהיום: הצעה לסדרהיום בעניין "אימונים כנשק של בני נוער ממחנות "כך" — מאת חברת הכנסת חייקה גרוסמן. אני מתכבר להזמין את חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני היושבראש, כנסת נכבדה, אולי היה זה באמת גימיק, אותו מחנה קיץ עם אימונים כנשק של בני נוער מתנועת "כך" ביער-ירושלים. אולי לא היה זה אלא מבצע ראווה, כדי למשוך תשומת לב של העיתונאים. הרי זו אמת ידועה: יש ילדים השוכרים שמשות, העושים כל מעשה נכלה ובלבד שמישהו ישיג בקיומם. נדמה לי שקוראים לאותם ילדים "ילדי החסך". חסכו מהם האבה והתעניינות כגורלם, וכן הלאה.

אולי באמת סידרו את העיתונאי מ"דיעות אחרונות". הראו לו מתאמנים ב"עוז", הראו לו איך מפרקים, איך מרכיבים אותו, והוא חשב באמת שענינו הן הרואות. אולי סיפרו לו שאמש, בשעת המחנה, אחרי התפילה, פשטו בחברון והכו — אולי קראו לזה "פעולת צופיות" — איזה ילד ערבי; והוא, הפתי, מאמין לכל דבר, חשב שזה נאמר ברצינות.

מאיר כהנא (תנועת כך):

גם את כך.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

המדריך יקותיאל — קותי, אתם יודעים, זה השובב הידוע; זה שכבר ריצה תשעה חודשי מאסר על החזקה בלתי חוקית של נשק; זה שבהזדמנות אחרת ישב עוד תשעה חודשים בתל-מונד, או ברמלה, כחשוד בהצתת היוםון "אל-פאג'ר"; זה שנעצר פעמים רבות בהזדמנויות אחרות — אמר לכתב, שמלמדים את הנערים איך להערים על הצבא, על השכ"כ, על המשטרה, ומה זה בסך הכול? ותראו איך הכתב הזה עשה מזה עסק גדול, והמשטרה חוקרת, וחייקה גרוסמן מביאה זאת לכנסת, ועושים להם שירות פרסומת חינוך אין כסף.

"בסך הכול היה זה גימיק" — אמר גם שר המשטרה וניסה לשכנע אותי שלא אגרו אחרי אמוציות כביכול ולא איחוס חשיבות לדבר של מה בכך. והמשטרה סוגרת את התיק. לא נעשה דבר שהוא "מיוזע מה" בלתי חוקי. בכל אופן, אלה עבירות שוליות, אתם יודעים.

ביטאון הנוער של "כך" מפרסם, שיש לו שמונה סניפים בערים הגדולות וכיישובים כגון יצהר, בית-אל וקריית-ארבע; אך האמינו להם, לעורכי העיתון: אין כמו הסניף בקריית-ארבע. אחד שם, שמו שמואל בן-יש, הקים את "הוועד לביטחון בכבישים". הם מלווים, כביכול, אוטובוסים וכלי רכב אחרים בגדה כשהם מצוידים בכלי נשק, באלות ובמכשירי קשר — אותם מכשירי קשר המשמשים סמל מסחרי של כל בחור וטוב המכבד את גאוותו הגזענית; והרי הנשק מצוי מעבר ליקו הירוק". אפשר לקבל אותו ללא קושי.

המשטרה עצרה אומנם עצירים אלה פעמים אחדות, אך כמעט תמיד שחררה אותם כלי האששים. כסף הכול מודרך בקומץ של נערים מזוהים, אולי אפילו מופרעים. זו קבוצה דוחה שאין לייחס לה חשיבות ואין לעשות לה פרסומת, כי הרי זה בדיוק הדבר שאליה היא משתוקקת: לעורר תשומת לב. ובאמת, למה לא יזנו גם הם, כאחרים, בכמה כותרות שמנות?

שר המשטרה ח' בר-לב:
אני מיעץ לך לענות לו כך.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה.

שר המשטרה ח' בר-לב:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדין הזה בכנסת בנושא מחנה הקיץ של "כך" מחטיא את מטרותיו ומשחק לידיו של חבר הכנסת כהנא. אני אומר זאת חרף דבריה של חברת הכנסת חייקה גרוסמן. כפי שיובהר בהמשך דברי, מדובר בתעלול פרסומית ויחסי ציבור, שכל כוונתו היתה מלכתחילה לזכות בכותרות העיתונות.

אני מצטער לקבוע, שתעלול זה הצליח כנראה, מעבר למשוער, ואני מתיר לעצמי לחשש שאף הוגיו של רעיון גאוני זה ביחסי ציבור לא ציפו שפעולתם תזכה לתהודה שכזו ולעיסוק נרחב כל כך בתקשורת וכחיים הציבוריים במדינה.

מה בדיוק קרה? הכול החל בכחבה שפורסמה בעיתון "ידיעות אחרונות" ובה נכתב, שילדים ששהו בקייטנה אומנו בששק על-ידי אנשי "כך". עם פרסום הכתבה פתחה המשטרה בחקירה. במסגרת החקירה נחקרו העיתונאי של "ידיעות אחרונות" והצלם, ראשי "כך" וילדים ששהו בקייטנה, מהחקירה עלה, שחברי "כך" רצו לזכות בפרסומת ובסיקור עיתונאי לקייטנה שלהם, אך שום עיתונאי לא רצה לסקר את הקייטנה. ישבו ראשי "כך" וטיכסו עצה, כיצד בכל זאת להביא את העיתונאים, והחליטו לומר לעיתונאים שבמקום מתנהלים אימונים בששק, אף שלא היה לכך בסיס במציאות.

כאשר הופיעו במקום העיתונאי והצלם נערכה בפניהם "הצגה": כמה חניכים בקייטנה, אשר עברו אימונים ב"עוזי" שלא במסגרת הקייטנה אלא במסגרות אחרות, כגון ישיבת הסדר ואימוני גנו"ע, הרגישו בפני הצלם פירוק והרכבה של "עוזי". כמרכן סיפרו לעיתונאי, שבקייטנה מרצים הרצאות גזעניות בנושאים שונים, ומאמינים את החניכים לעמוד בחקירות של השב"כ והמשטרה. העיתונאי והצלם לא היו נוכחים בהרצאות מסוג זה ורק שמעו עליהן. עוד ציין העיתונאי, שחניך אחד סיפר לו שהלך להכות ערבי בחברון.

הבדיקה המשטרתית העלתה, שהסיפורים על ההרצאות הגזעניות והכאת הערבי מחברון מחוסרי בסיס ונועדו רק למשוך תשומת-לב עיתונאית. כמרכן הוברר, שהנשק שהופיע בצילום בעיתון הוחזק ברשיון על-ידי מלווה מבוגר אחד, שהוא חניך בישיבת ההסדר בקריית-ארכע וברשותו "עוזי" ברשיון. ה"עוזי" היה נצור כל העת וללא כדורים, והוא ניתן כאמור לאותם חניכים רק לצורך הצילום בעיתון.

למשטרה ידוע שעיתונאים נוספים הוזמנו לקייטנה, אך הם לא "קנו" מראש את הסיפור על אימוני נשק, ולא באו לסקור את המקום. לכתב "ידיעות אחרונות" היו כנראה שיקולים אחרים, והוא ורק הוא נתן פרסום למחנה הקיץ.

אני פונה גם לחברי הכנסת וגם לציבור הרחב לראות את המקרה כאור הנכון ולא להעניק למקרה הספציפי הזה ממדים שאין לו מעצם טבעו.

ניתוח משפטי של העובדות שעלו מחקירת המקרה מצביע על כך, שלא נעברה כלל עבירה של ממש, לא היו אימונים בנשק, לא הרצאות גזעניות ולא אירועים של הכאת ערבים. גם הנשק היחיד שהיה במקום הוחזק ברשיון, ולא הופקר על-ידי מחזיקו, כל שהיה שם הוא כוונה לזכות בפרסומת

וקצוץ כנפיים. אלא אם נקבע שדברי ההסתה והאידיאולוגיה הגזענית פוגעים בחוק ומסכנים באופן ממשי את שלום הציבור.

רבותי, אם נמשך לצטט את ג'ון סטיוארט מיל ואת וולטר על נכוונתו שלא לערער על הזכות של היריב להשמיע את דעותיו, נחזור על כך כתוצאה נסתתרת מאחורי מלים ולא נכין את רשת הביטחון שתגונן עלינו מפני הרעל הזה — והרי לא הכנו את רשת הביטחון.

הטענה החזקה ביותר שהושמעה בארצות-הברית על-ידי פרופסור אבא לרנר המנוח בפרשת סקוקי הידועה — ומי שאינו זוכר את הפרשה, ילך ללמוד — נגד מתן אפשרות לניאורנאצים אמריקנים להפגין שם, היתה: האם יכולה תנועה שאינה בשלטון ומודיעה בגלוי ומראש, כי כאשר התפוס את השלטון תמנע זכות כלשהי מקבוצות אתניות אחרות — בארצות-הברית מכונים ומיהודים, ופה מערבים, אולי מטעמים פוליטיים — לדרוש מהמערכת המשפטית להגן עליה ולהבטיח את מימוש זכויותיה הדמוקרטיות שלה עצמה? הרי זה ממש כמו העיקרון של הקוזק הנגול.

הדבר המזעזע בכל הפרשה הוא הפקרת הנוער לציפורני הנבלות הזאת ושתיקת המערכת. היתה התעוררות-מה נגד הגזענות לפני שנה ושנתיים. כולנו הלכנו הביתה. למה? למה חוקקנו חוק נגד הגזענות שאין בו רוח חיים? למה ניתן נשק בידי מהרסי של הדמוקרטיה? למה נהיה כל כך סלחנים? למה לחפש איזונים בנושא זה בצד האחר, שאין בו כדי לאזן את הסכנה הפאשיסטית?

אלה אינם שייכים לכהנא. הסיפור הזה שייך ל-119 חברי הכנסת האחרים, שלא עמדו להם לא התבונה, לא המוסר, לא היושר, אולי משום שיש ביניהם קרובי משפחה של הסיפוח וה"טרנספר", אני מזדהר אותם, שהם יהיו הקורבנות הראשונים של גישתם.

הצעתי היא: א. לאסור בחוק את קיום תנועת הנוער של "כך". ב. להרחיק את אנשי "כך" מנשק, וגם משירות בצה"ל.

לבסוף, אדוני היושב-ראש, ענייננו הוא במהות, ולא בעובדה של מה ראה העיתונאי במחנה — אימונים של ממש או הצגה. ייתכן שלא רק המשטרה צריכה לטפל בנושא, אלא גם המשטרה, גם השב"כ, גם צה"ל, ובעיקר משרד החינוך והתרבות.

למשטרה אני מציעה: אל תסמכו על העדרות של אנשי "כך", הערמומיות שאיננה סותרת את האווילות היא מסימי ההיכר של כל הפאשיסטים בעולם. הם מתדפקים על זלתותינו. אנא, בואו ננעל בפניהם לכל הפחות את דלת חדר הילדים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה, בבקשה, אדוני השר.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אתה יודע למה כינסו היום את הכנסת?

היו"ר ד' בן-מאיר:

לא.

שר המשטרה ח' בר-לב:

מה לא? הרי 20 חתימות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

הוא שאל אותי אם אני יכול לענות. אדוני שר המשטרה, אם אתה יכול לענות — —

ובכיסוי עיתונאי, כוונה שמומשה לצערי מעל ומעבר. לכן הועבר חומר החקירה ליועץ המשפטי לממשלה עם המלצה לגנוז את התיק.

אדוני היושב-ראש, אילו עמד הנושא בפני עצמו, הייתי ממליץ לכנסת להסתפק בהודעתו. אך כיוון שלפרשה יש השלכות רחבות יותר, ומאחר שאני מסכים עם חברת הכנסת גרוסמן ועם רוב הציבור בארץ, שתופעת "כך" היא תופעה פסולה ומסוכנת לחברה ולמדינה, אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה, כדי שזו תוכל להזמין את כל מי שצריך להזמין. אני מקווה שמהדיון בוועדה יצמח יותר מדיון נוסף והמלצה נוספת שתונה על שולחן הכנסת. תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. הצעה אחרת לחבר הכנסת כהנא.

מאיר כהנא (תנועת כך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה נאמר, מה נדבר? אין נוכל להודות לחייקלה גרוסמן ולמכשש השמאלני על הפרסומת האדירה ועל המנדט הנוסף שנתנו לתנועת "כך" באווילתם האדירה? בזכות חיה והבהמות של השמאל נוצרו מקייטנה קטנה מחתרת, כסיס צבאי, כוח אדיר, כאשר רוב העם הבריא והשפוי צחק מהם. הודעה עם הקייטנה ונהנה מהעובדה שסוף סוף קמה תנועה יהודית המבטיחה לעם ישראל נוער שפוי ויהודי גאה ומדינה יהודית שפוייה וגאה.

באמת, איזה נוער אדיר היה בקייטנה של תנועת "כך": בניגוד לנוער המסכן, המכולכל והמתכולל של "השומר הצעיר", ר"צ והנוער העובד, האובד, נוער ריק מכל תוכן יהודי וציוני, שאינו מסוגל להסביר לעצמו מה זה יהודי ולמה בכלל להיות יהודי, שמזכר להתחתן עם איזו שיקס"לה, עם איזו גויה ולדרת מן הארץ לאנגליה, לגרמניה, ללוס-אנג'לס. נוער שאינו מסוגל להתמודד עם המושג של מדינה יהודית כאשר מלמדים אותו על שוויון מלא בין יהודים לערבים. נוער שיורק לחוך קברותיהם של אבותיו כאשר הוא דורס את השבת, את המצוות, את קודשי ישראל. נוער שהוא קורבן: קורבן על המזבח החילוני של שמאלנים שפשטו את הרגל, שונאי ישראל, עוכרי היהדות. נוער שאינו בטוח בצדקת המאבק הציוני ובזכותו להיות כאן בארץ, ומשום כך עוד יסרב לשרת בצה"ל, בשטחים הכבושים, אך נוער "כך" — גאוה לאומית, כבוד יהודי, מאמין באמונה שלמה שעם ישראל הוא אכן עם נבחר ועם קדוש, עם אלוהי.

ה. החלטה בדבר חלוקת הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 3), התשמ"ז — 1987 *

שההצעה הזאת תונח בכתב על שולחן הכנסת, ולא רק תיקרא מפיו של היושב-ראש.

היו"ר ד' בן-מאיר:

מוסרים לי שההצעה הונחה.

אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע

ההחלטה בדבר חלוקת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 3), התשמ"ז — 1987, נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
מה אתה מציע, חבר הכנסת כהנא? כבר עברו שלוש הדקות.

מאיר כהנא (תנועת כך):

מייד אציע. אין לו שמץ של ספק שהארץ הזאת כולה שלנו, רק שלנו. נוער שהולך עם אלוהי ישראל ועם עם ישראל.

חייקלה המסכנה, איך נוכל להודות לך ולטיפשים השמאלנים הבונים אותנו מדי יום? רק בדרך אחת — אני מזמין את כל הנוער של "השומר הצעיר", נוער יהודי, לקייטנה של תנועת "כך".

בזאת אני מבקש להוריד את ההצעה מסדר-היום ולהזמין את אנשי ה"שמוצניקים" לקייטנה של "כך".

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, את מסכימה שהצעתך תועבר לוועדה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

כן. אני מציעה שהנושא יועבר לוועדת החינוך, כי מדובר בנוער.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אם כן, אני מציע שנעביר את ההצעה לוועדת הכנסת, והיא תקבע את הוועדה.

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הנושא לוועדה, כפי שמציע שר המשטרה בהסכמת המציעה; השנייה — להסיר את הנושא מסדר-היום. אני מעמיד את ההצעות להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

— לוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה

שחקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

מי בעד הצעת התיקון הזאת?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, הצעת החלטה של הכנסת מחייבת

1. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' בן-מאיר: הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו

היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — הצעת חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון מס' 8); והצעת חוק הספקת חשמל (הוראות מיוחדות).

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת — הצעת חוק שוויון ההודמנויות בעבודה, מאת חברי הכנסת ש' אלוני, ש' דורון, ר' כהן וא' נמיר.

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — הצעת חוק הבנקאות (ביטוי) (תיקון מס' 13), שהחזירה ועדת הכספים.

דן תיכון (הליכוד): אפשר לדעת למה פוצל חוק הבנקאות?

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת דן תיכון, אני מציע שתשאל זאת כאשר יציעו את ההצעה.

דן תיכון (הליכוד):

סגנית מזכיר הכנסת מסרה הודעה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אניני חושב שסגנית מזכיר הכנסת יודעת למה פוצלה הצעת החוק. אחת, כחבר ועדת הכספים, יודע ודאי טוב יותר.

אני מציע לך, שכאשר יועלה הנושא לדיון עליידי מי שיעלה עוד מעט, תשאל את השאלה.

2. הצעה לסדר-היום

תוכנית השר לוי להקמת התנחלויות חדשות ולהרחבת הקיימות והפגיעה בסיכויי השלום

ההחלטה של ראש הממשלה שמיר לשחד את סיעת התחיה כדי להניא להצטרף לתוכנית הקמת הבחירות, עליידי מתן הבטחות להקמת שתי התנחלויות חדשות בגדה ולעיבוי מסיבי של ההתנחלויות הקיימות, ומדובר בהקמת 6,000 יחידות דיור ובהגדלת מספר המתנחלים מ-70,000 ל-100,000 — קנוניה זו מדרבנת את כוחות ארץ-ישראל השלמה, את כוחות המסיפות והנצחת הכיבוש, להתחזות ביניהם על הקמת עוד התנחלויות, על הצבת עוד מכשולים בדרך לשלום.

החלטות ותוכניות אלה לתוספת התנחלויות, להרחבת ולעיבוי ההתנחלויות הקיימות, כל אלה מתבצעות תחת אפס של רוב שרי מפלגת העבודה ובהסכמתם. עצירת הרחפור של השר שרון עליידי שר הביטחון אין ביכולתה לחפות על ההתנחלות הוחלת המתבצעת בחסות הממשלה שבראשות שני ראשי הליכוד והמערך גם יחד.

בזמן שמקצצים בהוצאות חיוניות להבטחת שיכון בשכונות העוני ובתקציבי החינוך, הבריאות והרווחה; כאשר חסרים מאות חדרי לימוד וכאשר מצמצמים שעות הוראה, מפתרים מורים ואין מרחיבים כבישי דמים מחוסר תקציבים; בזמן שגוזלים מהביטוח הלאומי ומקטנים קצבאות לוקנים ולילדים; בזמן שעצירת פיתוח בישראל גורעות והתחייבות חקלאית נעזבת; בזמן שעצירה כמו שלומי בגליל שוקעת וצעירים אינם רוצים לגור בה; בזמן שסוגרים מפעלים כמו "רום כרמל" ו"סולתם" ואפלי פועלים נזוקים לאבטלה ולרעב — באה הממשלה ומפנה משאבים אדירים להתנחלות חסרת סיכוי ופרספקטיבה. וכל זה בזמן שהתנחלויות רבות מתרונקות מהמתיישבים ופושטות את הרגל.

מעניינת כחבתו של פנחס ענכרי כ"על המשמר" מיום 21 לחדש זה על התנחלות הריבוכה באזור שכם המתרוקנת מתושביה, כאשר מוסדות הציבור שנבנו שם בהשקעה גדולה עומדים ריקים. נעולים, ועוד חמשת התנחלויות אחרות של "גוש אמונים", עומדות בפני פשיטת רגל.

למרות פשיטת הרגל של מדיניות ההתנחלות, הממשלה ממשיכה לזרוק מיליוני דולרים בשם המדיניות ההרפתקנית

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת תופיק טובי להגיש את הצעתו בעניין: תוכנית השר לוי להקמת התנחלויות חדשות ולהרחבת הקיימות והפגיעה בסיכויי השלום. בבקשה.

תופיק טובי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחרי הרחפור של שר התעשייה והמסחר אריאל שרון, שנשלח כאופן הפגנתי ומתגרה לביצוע התנחלויות ראוותניות ופרובוקטיביות בגדה, בא השר דוד לוי, שר השיכון והבינוי — המתחרה עמו על התואר "אלוף המתנחלים", ושניהם מונעים על-ידי מדיניות הנצחת הכיבוש — ומכריז, שמשרד השיכון לוקח תחת חסותו את כל היישובים שקמו בגדה המערבית ביוזמה פרטית ונתקלו בקשיים. זאת הכריז השר לוי בטקס חידוש הבנייה בהתנחלות נופים שבגדה.

תוך הפקרת עיירות הפיתוח בישראל והזלזול בנושא הקיום והתעסוקה של תושביהן, ובהיתוך הממשלה מדרבנת עליידי מדיניות הסיפוח והנצחת הכיבוש, היא מפנה אמצעים אדירים להתנחלויות כשטחים הכבושים על חשבון שירותי החינוך, הבריאות והרווחה של תושבי ישראל. לפיכך מודיע דובר משרד השיכון, שבוחנים עוד תוכניות לקידום ההתנחלויות בגדה, בין היתר נבדק עתה הרעיון להעלות את סיווגם של יישובי השטחים הכבושים ליישובי פיתוח. הווי אומר, עוד הקצבות, חמיכה ושוחד למשקיעים הבאים לעשות רווחים קלים ולהנציח את הכיבוש.

השר דוד לוי הודיע גם, לפי "הארץ" מיום 11 באוגוסט, על חידוש עבודות הבנייה באתר ההתנחלויות נופים, לאחר שהבנייה שהחל בה ביוזמה פרטית הופסקה לפני ארבע שנים בעקבות הקשיים שאליהם נקלעה החברה הבונה. לפי "הארץ" מאותו יום, ככונת משרד השיכון לסייע בהקמת 200 מבנים שנרכשו בנופים עד 1988, ואז תתחיל הרשמה של שלב ב'. הווי אומר, מתן מענקים נוספים, הלוואות נוספות, הזרמת עוד עשרות מיליוני שקלים לקבלנים, לפספסי קרקע, לרוכשי דירות בזל הוול, וזאת נוסף על עבודות התשתית שהמשרד מבצע על חשבוננו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חורה רבה. רשות הדיבור לשר הבינוי והשיכון, בבקשה.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

אדוני הושיב-ראש, רבותי חברי הכנסת, השקפת עולמו של חבר הכנסת תופיק טובי היא, כי הימצאותנו ביהודה ובשומרון היא במעמדם של כוכשים. הוא מדמה אותנו למשטר של אפרטהייד, הוא מביא דוגמאות מן הקולוניאליזם. שאיפתו, ראייתו המדינית היא, כי ביהודה ובשומרון תקום מדינה פלשתינית שכברשה יעמוד אש"ף, וכראש אש"ף — ערפאת.

מדינת ישראל פועלת על-פי המדיניות המוסכמת של ממשלת האחדות הלאומית והממשלות שקדמו לה מאז מלחמת ששת-הימים ועד היום הזה, ולפיה אחיותנו ביהודה, בשומרון ובצפון אינה אחידה בארץ זרה. תפיסתנו היא כי מדינת ישראל לא תיתן שתקום כעתיד מדינה פלשתינית. זו סכנה קיומית למדינת ישראל. משום כך המדיניות היא לבנות, להתיישב, לא במקום מישור, לא על-ידי נישול של מישור, אלא באופן כזה שיהודים וערבים יחיו זה לצד זה ולא זה במקום זה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

זאת המדיניות המוצהרת, עד אשר יבוא יום ויימצא הסדר כפי שגובש בקויר היסוד של הממשלה הזאת. תקוותנו היא כי יימצא פרטנר שעמו נדבר; אומנם אנחנו אומרים ללא תנאים מוקדמים, אך הכרתנו ועמדתנו היא שמדינת ישראל לא תכיר באש"ף, לא תנהל משא-ומתן ישיר כלשהו או בעקיפין, או בדרך כלשהי, עם טרוריסטים שחרתו על דגלם לפגוע במדינת ישראל, לפגוע באזרחיה, עם טרוריסטים שבעצם שאפו ועדיין שואפים לחסל את מדינת ישראל. כתוב באמנה של ארצות-

חפצי חיים אנחנו, ונעשה את הכול כדי להגיע למשא-ומתן עם הפרטנר האחד והיחיד שלנו במזרח, עם ירדן. מדינת ישראל, ממשלת ישראל, הוריעה שהיא מוכנה להיפגש בכל עת ובכל מקום עם המלך חוסיין למשא-ומתן ישיר על שלום, ללא תנאים מוקדמים. אנחנו מאמינים, כי יום זה יבוא לא על-ידי ייאוש, וודאי וודאי לא על-ידי הגישה שמבטא חבר הכנסת תופיק טובי מעל במה זו.

מדיניות ההתיישבות היא מדיניות ממשלת ישראל ואנחנו מקיימים אותה הלכה למעשה. יש עוד יישובים, שעליהם יש הסכמה בין הליכוד למערך — והם יקומו, ואם ציינת כאן מקום כאבני-חפץ, הרי הגושו והתוכניות, הן בהפקדה, וכימים הקרובים יוקם היישוב, כשם שנקים גם את היישוב עשהאל. שעלי יש החלטה בין הליכוד לבין המערך, וכשם שגם נדחוף להקמת הדר-בית"ר כיישוב עירוני גדול, שגם עליו יש הסכמה בין המערך לליכוד. מדיניות זו איננה מדיניות של איש זה או אחר, כי אם מדיניות של ממשלת ישראל, מדיניות ברורה וכתובה, ואנחנו מוציאים אותה לפועל.

מי שחושב שיום יבוא ואנחנו נצא מיהודה ובשומרון ותקום שם מדינה פלשתינית, כל הפעולה הזאת זרה לו, היא מתגרה, כפי שבעיני יהודה ושומרון הם ארץ גזירה לישראל. במדיניות זו אנחנו מיישמים הלכה למעשה את קו החיים המשותפים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. אין דרך אחרת, לא היתה מדינה פלשתינית לפני כן, ישראל לא תקים אותה. לכן, הפרטנר שלנו במזרח הוא ירדן. אנחנו לא נתיאש, לא נרים ידיים, נמשיך בכל דרך, נשקיע כל מאמץ עד אשר ייפתח סוף סוף דיאלוג בינינו לבין ירדן למען השגת שלום, שלום אמת ולא שלום במחייב של ירדן מדינה פלשתינית, שהורב הגדול בכנסת ובעם רואה בה סכנה למדינת ישראל. ישראל לא תפעל לפי השקפת העולם שהציג חבר הכנסת תופיק טובי.

שיש עמה גם דווחים לבעלי הווילות, לקבלנים, לספסרי קרקע ולקבלני בנייה התורמים לקופת הליכוד.

על ההתנחלויות בשטחים הכבושים כבר הוציאו יותר מ-2 מיליארדי דולר, כפי שמעריכים. השקעה זו, אילו הושקעה בישראל עצמה לפיתוח שירותי החינוך, הרווחה, הכריאות, השירותים המוניציפליים, השיכון — היו נראים פני הדברים בישראל אחרת. אבל חמורה מכול היא המשמעות הפוליטית של מדיניות ההתנחלויות והשפעתה השלילית על עתידה של ישראל ועל עתיד היחסים בין שני העמים בארץ.

ההתנחלות בשטחים הכבושים, כפי שאנו עדים לה, משמעותה היא נישול העם הערבי הפלשתיני מאדמתו, ממולדתו. היא יוצרת ומטפחת את מדיניות הטרנספר הגזענית. גישתם הבסיסית של המתנחלים ושלוחיהם כלפי בני העם הערבי הפלשתיני נובעת על דאית הערבים כאבן גנף שיש לסלקה. כל הדיבורים על דו-קיום אינם אלא רמאות, דיבורי סרק. ניתן ללמוד מהשיחה שהתנהלה בהתנחלות אריאל שבגדה בין חושביה לבין אלוף פיקוד המרכז עמרם מצנע, כפי שפורסם ב"מעריב" ביום 17 ביוני 1987. האלוף שואל: אילו היה רוצה ערבי להתיישב כאן, היתה לכם כעיה חוקית אם הייתם מסרבים לקולטו — — — ענתה לו אשה מהקהל: אין כעיה — נשרוף אותו. זוהי הגישה, כזה הוא יחסם של המתנחלים לעם הערבי הפלשתיני.

כל הדיבורים על אדמות המדינה ואדמות הלאום כבסיס להתנחלות היהודית אינם אלא חיפוי על מדיניות שוד הקרקעות וגזול האדמה מבעליה החוקיים.

ההתנחלות היהודית בשטחים הכבושים הערבים הכבושים משמעותה היא יצירת משטר אפרטהייד, כאשר למתנחלים היהודים הישראליים מעמד השליט, הם בעלי הזכויות, הסמכות והכוח, ואילו לעם הערבי הפלשתיני מעמד של עם נשלט המשוול וזכויות יסוד וחירויות האדם, ללא כל זכות דמוקרטית.

מדיניות ההתנחלות, כמו כל מדיניות קולוניאליסטית — ותחצטץ החברה הנוקטת אותה בכל האידאליזם שחצה — יוצרת חברה המנוגדת בטבעה לערכים אנושיים, לערכי שוויון ודמוקרטיה, לא רק בשטחים הכבושים אלא בארץ-ישראל כולה. היא מהווה סכנה חמורה ביותר למשטר וליסודות הדמוקרטיה בישראל עצמה. היא יוצרת מאגר של גזענות, דיקטטורה, פאשיזם וטרוריות, המסכנים יהודים וערבים כאחד בארץ זו.

מי שחושב שעל-ידי הקמת ההתנחלויות בשטחים הכבושים, הרחבתן, ריכוזן ועיבוין הוא יציל את הכיבוש, ינציה אותו ויכפה הסדר שישלול את זכויות הלאומית והאזרחית של העם הערבי הפלשתיני — אינו אלא טועה ומטעה ואינו לומד מאומה מן ההיסטוריה. יש ללמוד מהקולוניאליזם בכל הארצות האפריקניות, שחשבו שישלטו שם לררי דורות, אבל הסתלקו. יש ללמוד מגורל ההתנחלות הצרפתית באלג'יר. צריך ללמוד גם מגורל ההתנחלות בסני, בימית וכן מגורל ההתנחלויות אחרות.

כל תוכניות ההתנחלות בגדה המערבית ובכרצעת-עזה של השר דוד לוי ושל אחרים, נוסף על הנוק הרב שהן גורמות לחברה ולכלכלה הישראלית, הן מחבלות בעתידה של ישראל וכסיכויי השלום. נוסף על כך, ההתנחלות זו היא ללא כל סיכוי ללא כל עתיד.

כדי לעצור את ריצת האמוק המסוכנת הזאת ואת ההתקדמות הקשורות עם תוכניות ההתנחלויות של השר דוד לוי, הנני מציע לקיים דיון בנושא במליאת הכנסת.

מקום, במקומות רבים, מדוע חישלל מהם הזכות הזאת כארץ-ישראל המערבית? אם מותר ליהודים לגור בניו-יורק, בתל-אביב, ודאי ודאי שמותר להם לגור בבית-אל ובאלקנה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מיכאל איתן (הליכוד):

אינני רוצה להיכנס כרגע לוויכוח הפוליטי בדבר הסדר סופי בתחומי ארץ-ישראל. לא חשובה כרגע שאלת הגבול הסופי בתחומי ארץ-ישראל, שיקבע באיזה מקום חיגמר הריבונות הישראלית. מה שיותר חשוב הוא, חבר הכנסת תופיק טובי, שאני לא מבין מדוע אתה כל כך מתרגש. הרי אתה וחבריך לא רוצים את היהודים גם בתל-אביב. מבחינתך אותו יהודי מתל-אביב ההולך היום לגור באלקנה מיועד להיזרק לים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה שקר וכזב.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתם לא רוצים אותו גם בתל-אביב. כשיהיה להם הכוח לזרוק אותו מאלקנה, יהיה לכם הכוח לזרוק אותו גם מתל-אביב. מה הכעיה שלך, למה זה צריך להפריע לך? היום הוא גר בתל-אביב, מחר הוא יגור באלקנה או בבית-אל. אם לאנשים שבהם אתה תומך יהיה מספיק כוח, הם יזרקו אותו מכל מקום.

אילו רצית בדר-קיום אמיתי, ביצירת מצב שבו יהודי שגר בתל-אביב ועובר לגור באלקנה יכיר יותר מקרוב את חיי הערבים הגרים בארץ-ישראל ויסתגל לדר-קיום בשלום על-ידי שכנות טובה, על-ידי יחסי מסחר ועל-ידי קיום רקמת חיים משותפת, הנאוגת שם בחר אפקטיביות מאשר בתל-אביב — היות צריך לעורר התיישבות של יהודים, אבל אתה הרי לא מעוניין בזה. אתה מעוניין בהפרדה, אתה מעוניין באפרטהייד, בגטו יהודי, כשלב לקראת חיסולה של מדינת ישראל.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תתבייש לך.

הי"ד ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — להוריד את הצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי מסדר-היום, והשנייה — להעבירה לוועדה. חבר הכנסת תופיק טובי, האם אתה מסכים להעביר את הצעתך לוועדה?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא על-פי הצעתו של חבר הכנסת איתן. אני מבקש דיון במליאה.

הי"ד ד' בן-מאיר:

אם כך, יש לנו שתי הצעות: לרדן במליאה או להסיר מסדר-היום. אני מעמיד את שתי ההצעות להצבעה.

ה צ ב ה

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום — רוב

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

של הכנסת נתקבלה.

אנחנו מאמינים בחיים משותפים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. חיים משותפים מתאפשרים רק על-ידי יישוב יהודי בכל מקום. יש דרך, גם היא מוסכמת בקווי היסוד, של האוטונומיה. נכון, עדיין אין התקדמות בעניין זה. אבל ממתי אנחנו אומרים נואש? מתי אמרנו שאם הצד השני אינו נענה ליוזמה, לידה המושטת לשלום של ישראל, אנחנו נואשים משלום? על-ידי חיוקנו ועל-ידי התיישבותנו ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, אנחנו יוצרים את התשתית, וצריך לומר זאת בצורה הכרורה ביותר: אנחנו יוצרים את התשתית של החיים המשותפים באזורים אלה, תשתית שתכליתה למנוע הקמת מדינה פלשתינית, תשתית שיוצרת לישראל ביטחון בעתיד ומעניקה לה זכות לחיות ולהתקיים בכל חבלי ארץ-ישראל, תשתית שהיא גם בסיס לשלום עם ירדן. נכון, לא על-פי תפיסתך. אבל זוהי המדיניות המוצהרת והמוסכמת של ממשלת ישראל, ממשלת האחדות הלאומית, למדיניות זו יש פרטנר אחד ויחיד, והוא ירדן. אנחנו נמשיך לעשות כל מאמץ, על-ידי חיוק הבנייה ביהודה ובשומרון, ועל-ידי החתירה למשאומתן ישרי עם ירדן.

אשר לכל הרוגמאות שהבאת — הממשלה אינה נותנת לאזורים אלה מתנות ומענקים יותר מלכל אזור אחר השווה מבחינת מעמדו הלאומי, מיקומו הגיאוגרפי, מצבו הכלכלי וחוקתו. מדיניות הממשלה ברורה, והיא נעשית על השולחן ולא מתחתיו. זה שלוש שנים לא הוסיפו למשרד הבינוי והשיכון אגודה אחת על תקציבו, אלא קיצצו בתקציבו שלוש פעמים, והוא לא ערער. הקיצוץ נעשה, ואולי היה זה הקיצוץ הגדול ביותר ביחס לכל משרד אחר. אני מממש את מדיניות הממשלה, אמשך במימושה, ואין זו מדיניות אישית של שר. על-ידי המדיניות הזאת אנחנו מחזקים גם את הבסיס לדר-קיום של שני העמים זה לצד זה ולא זה במקום זה, עד אשר נגיע לשלום, זו גישתה של הממשלה, ואנחנו מקיימים אותה הלכה למעשה.

אדוני היושב-ראש, מפאת המדיניות הכרורה הזאת של הממשלה, שאני מממש הלכה למעשה, וכנגד ההשקפה הפוליטית הרואה בישראל שלטון כובש, שלטון של אפרטהייד, שלטון קולוניאליסטי, השקפה שתכליתה היא הקמתה של מדינה פלשתינית במקום ישראל, והרוכב המכריע בכנסת ובכנס מתנגד לה, אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

מאיר יולנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אף אחד לא מציע מדינה פלשתינית במקום ישראל, אלא בצד ישראל.

הי"ד ד' בן-מאיר:

תודה לשר השיכון. הצעה אחרת לחבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להעביר את הנושא לוועדה דווקא משום שאני חושב שיש בהחלט מקום לכך שהכנסת וועדותיה ייתנו גיבוי מלא ומוחלט למדיניות הרוגלת בהגברת ההתיישבות, למדיניות השוללת את האפרטהייד.

חבר הכנסת תופיק טובי, אתה הוא המעורר אפרטהייד, משום שאתה קובע בצורה קטגורית שאסור יהיה ליהודים לשבת בארץ-ישראל המערבית. אתה קובע, על בסיס של הגדרה לאומית, שליהודים לא תהיה האפשרות לממש זכות מסוימת בטריטוריה מסוימת, אף-על-פי שליהודים, אפילו על-פי שיטתך, יש אפשרות לממש את זכותם לישיבה בכל

ח. הצעה לסדר-היום

הצורך במימוש תוכניות העזרה להתיישבות, ובמיוחד ליישובי העימות בגליל, כגולן ובבקעת-הירדן

שמענו כאן שתנופת ההתיישבות תימשך. כידוע, אני בעד המשך תנופת ההתיישבות, אם כי יש לי ויכוח עם אחרים היכן ליישב ולפי איזה סדר עדיפויות. אבל, מה הגורל הצפוי לאותה התיישבות?

פסח גרופר (הליכוד):
קהליתית?

עדנה סולודר (המערך):

אנחנו עוסקים, חבר הכנסת פסח גרופר, במגזר ישרני שבו חיים 274,000 נפש כ־705 נקודות התיישבות על מפת ישראל: 280 קיבוצים ו־425 מושבים. המגזר הזה, שעדיין מגשים אולי יותר מכל מגזר אחר את החלום הציוני של יישוב הארץ ופיזור האוכלוסייה, של הבטחת הגבולות, של פרנסה מעבודה שהיא ברובה עבודה עצמית, ושל ערכות ועזרה הדדית, שכל־כך ביקרו אותן כאן, וגם של שוויון האדם ושוויון בכלל, לפחות בחלק — המגזר הישרני הזה מייצר בשנה תוצר כערך של 3.5 מיליארדי דולר, שהם כ־13% מהתל"ג, מתוכם מיליארד יצוא כמטבע חוץ בענפי החקלאות, התעשייה והתיירות, יצוא שגם חוסך יבוא. למגזר ישרני כזה, במדינה המדברת על ייצור וצמיחה, יש לעזור.

המגזר הזה שילם בשלוש השנים האחרונות יותר מ־1.1 מיליארד ש"ח ריבית עורפת מעל הריבית בשיעור של 7% ריאלית לשנה, הנחשבת בעולם המערבי לריבית גבוהה.

שר החקלאות א' נחמקין:
ריבית של 7% איננה ריבית גבוהה.

עדנה סולודר (המערך):
זה שיעור הריבית המקובל בעולם המערבי.

חילקתי לחברי הכנסת מסמכים מספר. כאחד מהם יש צילום מהעיתון "אקונומיסט", ובו השוואה של הריבית הריאלית השנתית לזמן ארוך והריבית הריאלית השנתית לזמן קצר. כדאי מאוד להשוות את שיעור הריבית הריאלית השנתית הקיים בישראל לשיעורי הריבית הריאלית השנתית הקיימים במדינות אחרות. צירפתי גם מאמר של מנכ"ל משרד החקלאות

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
שם אין מקימים מפעלים בלי הון עצמי.

עדנה סולודר (המערך):
חבר הכנסת ויינשטיין, שמעתי אותך היום בישיבת ועדת הכספים. אני מוכנה לקיים את הוויכוח הפוליטי אתך. שם אין עושים עוד דברים שעושים בארץ. אם אתה רוצה להתווכח, נתווכח, אבל לא מעל הבמה כאן.

חילקתי לחברי הכנסת את מאמרו של מנכ"ל משרד החקלאות "אף-על-פיקן הריבית", שהתפרסם אתמול ב"דבר". אני מציעה לחברי הכנסת לעיין בו. יש בו ניתוח מאוד מאוד מעניין על הריבית שנצברה. קראו גם את תזכירו של יואל צימרמן, איכר שמשפחתו מעבדת משק חקלאי ביבנאל 100 שנה בקירוב. גם הוא נותן תסריטים, אחד בנושא הריבית ושני בנושא הפער שבין שער הדולר ובין עליית המדד. אני מציעה לחברי הכנסת לעיין בכובד ראש במסמכים אלה.

ברוך בנק ישראל לשנת 1985, בעמוד 271, נאמר: "הנטל הכולל של תשלומי הריבית למערכת הבנקאית היה במחצית

הי"ר ד' בן־מאיר:
אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעה לסדר-היום בעניין "הצורך במימוש תוכניות העזרה להתיישבות, ובמיוחד ליישובי העימות בגליל, כגולן ובבקעת-הירדן". רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר,

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, לא ביקשתי לתפוס היום "טרמפ" על הכנס המיוחד של הכנסת. אלמלא נקבעה הישיבה המיוחדת, היינו מכנסים אותה במיוחד והיינו תובעים מהכנסת לקרוא לממשלה לממש מייד את תוכניות העזרה וההכרזה להתיישבות, שכבר סוכמו ואושרו, ובמיוחד ליישובים בקווי העימות בגליל, כגולן ובבקעת-הירדן.

דן חיבון (הליכוד):
למה שבתו אתמול? חסבירי לי.

עדנה סולודר (המערך):

יש חברי כנסת ואזרחים השואלים מדוע זועקים, מדוע שובתים, מדוע מאיימים. יש, כנראה, גם חברי כנסת שצריך להסביר להם עלה עשרות פעמים. כמעט מדי שבוע. בפיזור האוכלוסייה ובהתיישבות לאורך הגבולות, עקרונות שהיו נכסי צאן ברזל לכל מי שהאמין בציונות.

דן חיבון (הליכוד):
הם למדו מתושבי בית־ג'ן.

עדנה סולודר (המערך):

אבל, אני לא אעשה זאת עכשיו. אין לנו אפשרות אחרת אלא לעזוק. אני מודה שאנחנו חלשים בהפגנות וחלשים בשביתות. כי את מי נשבית? נשבית את בעלי החיים. לא ניתן להם אוכל והם ימותו? נשבית את השדות, לא נשקה ומה שרענו ייבול? יש לנו בעיה. עם זאת, המצב שנוצר הוא בכנסת הוא עלה עשרות פעמים. כמעט מדי שבוע. ביצוע הסדרים שהוסכם עליהם נדחה, נדחה מימושה של החלטת ועדת הכספים מלפני חודש, שאישרה והיטיבה לפי השקפתה את פניית האוצר בעקבות דוח־ריבית, ומינהלת ההסדר עדיין לא קמה. כתוצאה מכך, כפי שמעתי אתמול ששר החקלאות אישר בטלוויזיה, צובר המגזר החקלאי מדי יום חוב נוסף של מיליון שקל.

זאת יש לדעת: בהצעות לפתרון שהוצעו עד כה הן לתנועות הקיבוציות והן לתנועת המושבים יש משום אספקת חמצן לזמן קצר. אין בהן משום פתרון שיחזיר להתיישבות ולמגזר הישרני כולו את האפשרות למצות את הפוטנציאל הישרני הגלום בהם, כי לשם כך יש צורך למחוק את גיבנות החובות שצמחה בעקבות התוכנית הכלכלית להבראת המשק: מחד גיסא הריבית המטורפת, ומאידך גיסא הפער בין שער הדולר המוקפא לבין מדר שעתה. כידוע, עיקר נכסיו ותפוקותיו של המשק החקלאי צמודים לשער הדולר ואילו התשלומות הנרכשות והלוואות הפיתוח צמודות למדד העולה.

אני שואלת: למה ניחל ומה נאחל ליישובים כמו מירב של הקיבוץ הדתי, שנכנס לפני שבוע בדיוק ליישוב הקבע שלו במעלה הגלבוע? מה נאמר לחישובי קדרים, הנכנסים בעוד שבוע ליישוב הקבע שלהם בגליל, ומה נאמר לאנשי חמדת בצפון בקעת-הירדן, שיישובם מתארז בשבוע הבא?

הי"ד ד' בן-מאיר:
תודה רבה.

עדנה סולודר (המערק):

אני רוצה לסיים: חייבים לחקן את התוכנית הכלכלית, שההתיישבות והמגזר היצרני היו קורבנותיה היחידים כמעט. אנחנו מתקרבים לימים הנוראים. כדאי שנעשה חשבון-נפש כדי שלא נעביר קרקע עברית לידיים לא-יהודיות ולא נקבור את הציונות ואת מדינת ישראל בשנתה ה-40.

מסכיבנו צבעים וריחות עסיס, ומי שנוסע בארץ רואה את החלמים הנפתחים — — —

הי"ד ד' בן-מאיר:
אבקש לסיים.

עדנה סולודר (המערק):

לכן אנחנו חובעים, ולא למענו כלבד, אלא למען ביטחונה וקיומה של מדינת ישראל: 1. יישום מידי של ההסדרים לקיבוצים ולמושבים; 2. הקמה מיידית של מנהלת ההסדר ומתן ערבות המדינה למימוש ההסדר; 3. הורדת שערי הריבית במשק הישראלי לרמה המקובלת בעולם הנאור; 4. העמדת הון חוזר לחקלאות ולתעשייה על-פי מתכונת של האשראי המוכוון; 5. העמדת הון לפיתוח במחיר סביר.

אם העזרה הזאת תתממש מייד, ניתן יהיה אולי להציל את המגזר ההתיישבותי.

הי"ד ד' בן-מאיר:

תודה. לפני שאני מזמין את שר החקלאות להשיב על ההצעה, אני מבקש להסב את תשומת-לב חברי הכנסת לשינוי בסדר-היום. אחרי הדיון בנושא זה נביא לדיון את הצעת חוק הספקת חשמל (הוראות מיוחדות), התשמ"ז-1987. לכן מתבקשים חברי הכנסת שנרשמו לרשות הדיבור בנושא זה להיות באולם.

אדוני שר החקלאות, בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מלא הערכה לחברת הכנסת עדנה סולודר, המעלה את הנושא הזה בפעם המי יודע איזו, שומעת את תשובתי הקבועה, אנחנו עוברים לסדר-היום ועולם כמנהגו נוהג, ושוב לאחר שבוע, שבועיים, שלושה שבועות, יש הצעה דחופה לסדר-היום, היא מאושרת, חברת הכנסת עדנה סולודר מעלה את הטענות, אני משיב, ודבר לא קורה.

על כך אני מאשים, כראש ובראשונה, את עצמי, בהיותי מופקד על משרד החקלאות, שלא עלה בידי לעזור את הממשלה ולהעמידה על מידת החומרה של תהליך הקיים במגזר החקלאי.

אך ראו זה פלא, זה שנה כמה חברים בממשלה, ואני אתם — ייתכן שיש גם חברי כנסת — טוענים שזה יהיה גורלו של חלק ניכר מהמגזר היצרני כולו, לא רק של המגזר היצרני החקלאי. בתנאי משק כאלו ובמדיניות מוטטרת כזאת לא ניתן לקיים מערכת ייצור, אלא אם כן הבעלים של המפעל הוא בעל ההון המושקע בו, ואת רווחיו הוא אינו עושה מייצור אלא מהון. החישובים הנורמטיביים לפי רווחי הון נותנים תשובה יוצאת מן הכלל גבוהה, שאינה מקובלת בשום מקום בעולם. אם את ההון הזה צריך לקבל ממסדות פיננסיות, כמקובל בעולם הגדול, המודרני, אין אפשרות לקיים את המפעל — אם זה משק חקלאי ואם מפעל תעשייתי. יש בארץ כמה קונצרנים

הראשונה של 1985 כ-7% תוצר לאחר 5% תוצר ב-1984 וכ-1% בשנת 1983. אם נביא בחשבון, שהתוצר הלאומי מגיע לכ-24 מיליארד דולר לשנה, יתברר שכתוך שנתיים עלו תשלומי הריבית שעברו במערכת הבנקאית מ-240 מיליון דולר ב-1983 ל-1.2 מיליארד דולר ב-1984 ול-1.68 מיליארד דולר ב-1985. בסך הכול עלייה ב-2.4 מיליארדי דולר. בעצם התרחשה במשק הישראלי חלוקה מחודשת של ההכנסה הלאומית מהמגזר היצרני למגזר הפיננסי, וכידוע, בו אין צמיחה זה 13 שנים.

אגב, מחברי הדוח, אנשי מחלקת המחקר של בנק ישראל, קובעים, שמדיניות מוטטית זו תאלץ את הממשלה לכלול בתקציבים הבאים סכומי כסף ניכרים לחילוף הסקטור העסקי מפעלי הריבית. ובעצם זה מה שאנו חובעים. אנחנו חובעים צדק, ולא חסר. הממשלה, שמדיניותה הביאה אותנו אל סף התהום, חייבת לשאת באחריות לחילוף שלנו ממנו.

חברי הכנסת, לא אלאה אתכם במספרים ובנתונים. כבר שאמרתי, נתתי לכם את הנתונים במסמכים שהגשתי. אנחנו איננו טלית שכולה תכלת, ודאי שעשינו משגים בפזרנות, בנייהל כושל, ברצון לחיות אולי מעבר ליכולתנו, ועל כן איננו באים בידיים ירקות. לפני שאנחנו באים לתבוע מאחרים לעזור לנו, אנחנו לוקחים על עצמנו מאמץ בלתי אפשרי כמעט.

התנועה המושבית קיבלה על עצמה תנאים דרקוניים, שיש בהם בעצם רפורמה אגררית של העברת אמצעי ייצור וגורמי ייצור מעשרות משקים שאינם מסוגלים ליצר לאלה המסוגלים לייצר, וכן התניית העזרה וההכבדה בפירוק הערבות-ההדדית והעזרה ההדדית, שהיו נשמתה של תנועה קואופרטיבית מפוארת זו, על-מנת לנסות ולשקם את עצמה כמשק יצרני. נדמה לי, שמן הראוי היה שניתר דיון רציני מאוד לשני האספקטים שהזכרתי ולמה שהם עלולים לגרום ולאן הם עלולים להוביל את תנועת המושבים.

התנועה הקיבוצית מממשת את מה שהממשלה מטיפה כל הזמן. היא גוררת על עצמה הורדת רמת-החיים ביותר מ-15% כתוך שנתיים, ריסון בצריכה הצרכנית ב-70%, צמצום ההשקעות בייצור ב-40%, נידוד עובדים משירותים לייצור וניצול אמצעי הייצור הקיימים על-ידי עבודה בשתיים ושלוש משמרות, ועל-ידי גיוסים, סיכומי מחצית השנה האחרונה, שנת 1987. מראים צמיחה מחודשת יריאלית בחקלאות ובתעשייה ב-13%, מהם כ-33% בערכים דולריים בתעשייה.

היקף הייצור של התעשייה הקיבוצית ב-1986 היה מיליארד ורבע דולר, מהם 350,000,000 דולר לייצוא. בארבע השנים האחרונות גדל היצוא התעשייתי של התנועה הקיבוצית פי שניים ורבע. אבל אנחנו נמצאים במלכוד. צמיחה והרחבת ייצוא, שאינן מלוות בהגדלת אחיזת מחאשים והון חוזר, עצירת השקעות לצמיחה בשנתיים האחרונות ופיגור שער הדולר לעומת המדד מביאים להסתכסכות המשקים והמפעלים ושוחקים את כל הרווחיות.

חברי הכנסת, אני מודה: ייתכן שאיננו יודעים לזעזע די הצורך, איננו יודעים לזעזע די הצורך. אולי יביאו אותנו, אולי הממשלה תביא אותנו, לכן שנלמד גם את-ההדרכה האלה, ובמקום לייצר ולהבריא משק, שיש לו כל הסיכויים להבריא, נלך בשנת ה-40 למדינת ישראל לשרוף צמיגים בכבישים. אנחנו מצינים השנה 85 שנה למשבות הגליל, 60 שנה לעמק, 50 שנה ליישובי חומה-ומגדל, 40 שנה ל-11 הנקודות כנגב. נראה שזה מה שמדינת ישראל נותנת להתיישבות זאת לציון היובלות האלה.

על הדעת שאנחנו נשלים, במדינת ישראל הצעירה, עם מצב כזה, עם תהליכים כאלה ועם תוצאות הרוח אסון כאלה.

לכן, ומכיוון שאינני חושב שעוד דיון במליאה יועיל, או שדיון נוסף בוועדות שדנו בנושא אין ספור פעמים ייתן תוצאות טובות יותר מבעבר, אני ממליץ בפני חברת הכנסת עדנה סולודר: אל תירמי ידיים, המשיכי להתריע מדי פעם ולהעלות שוב ושוב הצעות ותופות לסדר-היום, ובאין בריה, לא תחלי ואני אשיב, ושינוי נסתפק בתשובתי, כדי שנוכל להתפנות ולנסות לסייע כאמת למגזר הזה, שגם מגיעה לו העזרה, הוא גם יכול להתמודד אם יסייעו בידו מעט וגם אין לו תחליף במדינת ישראל למלוי תפקידיו.

אני ממליץ שחברת הכנסת סולודר תסתפק בתשובתי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חברת הכנסת סולודר, האם את מסתפקת בתשובתי של השר?

עדנה סולודר (המערכ):

אני מסתפקת בתשובה, אבל בתנאי ששר החקלאות ילחץ ביתר מרץ על הממשלה — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מציע שאת התנאי הזה תעבירי לו בכתב.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני מקבל את התנאי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

ובכן, כיוון שחברת הכנסת עדנה סולודר מסתפקת בתשובת השר, אנחנו ממציים כזאת את הסעיף הזה.

ט. הצעת חוק הספקת חשמל (הוראות מיוחדות), התשמ"ז — 1987 *

(קריאה ראשונה)

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אמת.

החברה המזרח-ישראלית מספקת חשמל ל-100,000 צרכנים בקירוב, ורוב החשמל שהיא מספקת — ליתר דיוק, כ-95% מכמות החשמל — הוא במסגרת ייצור החשמל של חברת החשמל הישראלית, וכ-5% מיוצרים על-ידי החברה באמצעות דיזל-גנרטורים, אשר אינם נמצאים היום בקו הייצור אצלנו בגלל מחירים הגבוה. החברה קנתה מחברת החשמל הישראלית את כל כמות החשמל שנותרה, ולחברה עצמה נוצרו בשנים האחרונות הפסדים שהסתכמו ערב הגשת החוק הזה לכנסת בסכום של 37 מיליון שקל. הסכום הזה גדל מדי חודש בחודשו והחברה אינה מסוגלת להקטין את ההפסד הזה או למצוא מקור כספי שיממן אותה.

אין זה סוד שבשנים האחרונות קיבלה החברה סיוע מגורמים שונים, כדי למצוא פתרון לבעיית ההפסדים, אך זה שלוש שנים לא נתקבל סיוע כזה, ועל כן התחילה החברה לצבור חובות שהגיעו גם לערכאות ולדיונים בבתי-המשפט.

בחיפוש אחר פתרון קיימתי שיחות רבות עם הנהלת החברה, שייצגה את בעלי המניות שלה, שהם: כ-50% רשויות מקומיות, ובהן עיריית ירושלים עצמה, וכ-50% בעלי מניות פרטיים, שמספרם מגיע לכ-1,700 איש. במיוחד ניהלתי שיחות

שהצליחו לצבור בשנים הטובות הון גדול ממשחק במניות, וכך היה להם חמצן למשך שנתיים-שלוש שנים. כדי לממן את ההפסדים בייצור השוטף, רוכס גמרו את הרווחות, ואם הם צריכים עכשיו להתאזן, כפי שהמשק החקלאי צריך להתאזן, הם יגיעו בתוך חודשים מספר לעברי פי פחת. יש מפעלים יחידים שהרווח הצפוי בהם הוא כל כך גבוה, שהם יכולים לכסות גם את התוצאות העבודה, גם את החזר ההשקעה וגם את עלות ההון. יש מעטים כאלה, רוכס — מצבם הולך ורע.

לחברי הכנסת המעטים היושבים כאן אני רוצה לומר, שאנחנו עדים יום יום לסגירת מפעלים, למשברים, לעמידה בפני פשיטת רגל רק של מפעלים יצרניים. אני חוזר ואומר, ושימו לב: רק של מפעלים יצרניים. מדינת ישראל הצליחה, לשמחנתה, לדאוג למערכת השירותים לאחר תקופת משבר, והשירותים שוב פועלים, מאות אלפי השכירים במשק המדינה מקבלים את משכורתם בזמן. יש לנו בעיה רק במפעלי הייצור. ובקרב מפעלי הייצור — יש מצב קשה יותר במגזר החקלאי, בגלל סיבות שמנינו מעל כמה זו כמה פעמים, ואם אמנה אותן שוב, לא אעלה ולא אוריד.

אומר שאני שותף לדעתה של חברת הכנסת עדנה סולודר, זאת חרפה לנו כממשלה, לנו ככנסת, לנו כמדינת ישראל, שהסדרים שהגענו אליהם לאחר חודשי עיני אינם מוצאים אל הפועל, בלא סיבה מספקת. לדעתי, אין שום סיבה בעולם למנוע ביצוע הסדרים שבהם השקענו עשרות ישיבות והם עברו ביקורת כזאת וכזאת כמשך חודשים. לאחר הסיכום, לא בא כחשבון שהסדר לא יבוצע בגלל ביוקורטיה, בגלל המשך טיפול בנושא בקצב של עונת התופש, הביולוי, הקץ החם שאין אתו פריון עבודה במסגרת הציבורית. כך אני רואה את הדברים. זה גם מצער, גם מכאיב, אך זאת עובדה. ואינני חושב שיעלה

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעת חוק הספקת חשמל (הוראות מיוחדות), התשמ"ז — 1987, קריאה ראשונה. בבקשה, אדוני שר האנרגיה והתשתית.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא לאישורה של הכנסת בקריאה ראשונה את חוק הספקת חשמל (הוראות מיוחדות), התשמ"ז — 1987, שהעסיק אותנו בשנים האחרונות יותר מכל נושא אחר, והמשמעות האמיתית, או התוכנית שלו היא מקומה ומעמדה של חברת החשמל המזרח-ישראלית לאספקת חשמל לצרכנים באזור הויכיון. ואף זה סיפור בפני עצמו.

הויכיון הזה, שניתן ב-1914 ונודע כשם "ירופידים מכרומיטיס", עבר שנינו עם שינויי השלטון בארץ-ישראל המנדטורית. הנושא נדון בבית-המשפט הבין-לאומי בהאג, ונחתם הסכם שהעניק בתחילה ויכיון לתחום של 20 קילומטרים באזור ירושלים, ואחרי מלחמת השחרור הורחב הויכיון גם לאזורים ביהודה ובשומרון.

דן חיכין (הליכוד):

רדיו של 10 קילומטרים מסביב לכנסיית "הקבר הקדוש" — כך נקבע בויכיון.

במדינת ישראל, ולא כפי שביקשו ממני, שאחן להם רשות להעלות את מחיר החשמל לצרכנים הערכים. להצעה הזאת התנגדתי. כי אני חושב שחושבי ירושלים הערכים והיהודים זכאים לקבל חשמל במחיר שווה.

אנחנו גם מאמינים, שההצעה הזאת תאפשר לחברת החשמל המזרח-ירושלמית — אם יינקטו הפעולות הדרושות להתייעלות — להיות חברה מאוזנת מבחינה כספית ולפעול כפי שחברה מתוקנת צריכה לפעול.

נקודה נוספת: אמצעי הייצור העצמיים יפסיקו לפעול. ידוממו, הם יהיו זרובה לעת צורך, לשעת-חירום. הם יהיו בערך כ-15 מגוטר זרובה של חשמל, ואם יהיה צורך, נשתמש בה בשעת-חירום. הרבה נעשה על דעת הנהלת החברה. הנהלת החברה אומנם לא הסכימה להקטנת שטח הוויכיון, התנגדה להצעה הזאת, אבל, לדעתי, בלי החלטה והכרעה, גורלה של החברה היה נחרץ: כי ב-1 בינואר 1988, עם סיום תקופת הוויכיון של החברה, היתה החברה-מגיעה בסופו של דבר לפירוק על-ידי מפקד מחסור יכולתה לשלם את חובותיה.

אני חושב, שנימוק נוסף היה לגוד עיני — חברה שהיא בבעלות בעלי מניות ערכים רשאים וזכאים בהחלט, מבחינה כלכלית, להמשיך ולהתקיים אם אכן היא תפעל על בסיס ההיגיון הכלכלי כמתחייב ממהותה, לכן עשיתי כל מה שאפשר כדי להביא להצעה שהיא הצעת פשרה בין צד אחד, שהנע לסגור או להפסיק את הוויכיון, לבין צד אחר, שבא ואמר: הוויכיון צריך להימשך גם אם החברה אינה מתפקדת בצורה יעילה וגם אם מנהליה, הנהלתה, מודעים לכך שהחברה איננה יעילה. לטענתם צריך להעלות את מחיר החשמל ולאפשר לחברה לחפקד, והביאו לכך נימוקים פוליטיים. לא אלה ולא אלה צודקים.

אני חושב שהצעת הפשרה המוגשת כאן היא הצעה שיש בה גם היגיון וגם הבטחה לאספקת חשמל. אני מקווה, ואנחנו פועלים להגשמת מטרה זו, שלקראת החורף תחזוכנה השכונות החדשות בירושלים לרשת החשמל הארצית והחשמל יסופק להן על-ידי חברת החשמל לישראל. על-פי הצעת החוק, תקנה חברת החשמל המזרח-ירושלמית את כל החשמל לצרכניה מחברת החשמל לישראל, תוך התייעלות, כאמור, וקביעת הסדרים חדשים שיאפשרו לה לפעול בצורה כלכלית ומאוזנת.

אני מבקש את אישורה של הכנסת להעברת הצעת החוק לוועדת הכלכלה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הייל"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. רשות הדיבור לראשון הנואמים, חבר הכנסת ויקטור שטייטוב, ואחריו — לחבר הכנסת חופיק טובי. אני מודיע בזה, שרשימת הדוברים מגורה.

ויקטור שטייטוב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברת החשמל המזרח-ירושלמית היא אחד המפעלים הגדולים והבולטים, אם לא המפעל החשוב ביותר, של ערביי השטחים, וערביי ירושלים במיוחד. זאת לא רק מפני שמדעסקים בו כמה מאות עובדים, ובהם עובדים ותיקים מאוד, העובדים בחברה כבר שנים רבות, ולא רק מפני שקיים כמה מאות משפחות תלוי בה, אלא במיוחד מפני שזהו המפעל המרכזי במשק הערבי כשטחים ובירושלים.

אני חושב שלמשלת ישראל צריך להיות עניין שבירושלים המאוחדת ימשיכו מפעלים ערביים להתקיים,

עם יושב-ראש החברה, מר אנואר נוסייבה המנוח, שבא בהצעות שונות. העליתי בפניו הצעות שונות, לרכות האפשרות של הקמת חברה משותפת עם חברת החשמל הישראלית, כדי שניתן יהיה להביא להתייעלות, ובעיקר לדאוג לצרכנים, שיקבלו אספקת חשמל סדירה ושירות יעיל ומתקבל על הדעת.

אני חייב לציין, שהחברה גם לא שעתה לעצות רבות שניתנו לה. בין היתר, היא לא קיימה שירות כשפה העברית ללקוחות שדיברו רק בשפה זאת. היו בעיות כחוחם יחסי הציבור, היו בעיות כחוחם יעילותה של החברה. אין כלל ויכוח שיש בזכות רב בסעיף ההנהלה, במספר העובדים, בכשר, ושללא היה קשר כלשהו בין הכנסותיה של החברה לבין הבכוח הרב שנהג בה. נקבעו גם בדיקות כלכליות. על-פי בדיקה שערכנו במשרד נקבע, שרמת האיבודים ורמת העלויות ורמת הבכוח בהנהלה הכללית הם גורם להפסד של כ-8.9 מיליוני דולר לשנה, ואפשר היה להגיע לדוחות הפעולה אילו נקטה החברה צעדי התייעלות. כאמור, רוב ההצעות שהוצעו, אפילו אלה שנחקלו על דעת יושב-ראש החברה בתחילה, נדחו לאחר מכן מסיבות שונות.

לאחר דיונים ממושכים הגענו להצעה האומרת כך: החברה תסיים את הוויכיון שלה ב-31 בדצמבר 1987, על-פי המצעים. בזה הם הוויכיון ומכאן ואילך צריך לדאוג לפתרון חדש. הפתרון המוצע מקבל את ביטוי בהצעת החוק המוגשת לכנסת, והוא קובע כי לגבי השכונות החדשות, הן בירושלים והן בסביבותיה, אספקת החשמל תבוא מחברת החשמל לישראל, ובאזורים הישנים תמשיך חברת החשמל מתוו ירושלים לספק חשמל ליותר מ-60,000 צרכנים מתוקף הענקת זכות זו תלויה בפעולת התייעלות, שסיכמנו אותה יחד עם הנהלת החברה. הכוונה היא להגיע לצמצום מספר העובדים, לכיצוד חיקונים ברשת, כדי שאובדני החשמל יהיו סבירים, כמקובל בתחום הוויכיון של חברת החשמל הישראלית.

וכדי להביא להמתשת הנתונים: חברת החשמל הישראלית מאבדת איבודים ברשת שלא עולים על 5% — בדרך כלל הממוצע הוא של 3%. האיבודים של חברת החשמל המזרח-ירושלמית מגיעים ל-16%, כלומר כל המרווח הזה יכול היה להיחפך לרווח או להכנסה, אבל הרשת איננה יעילה. וכדאי שיוכן כאן: לא מדובר רק ברשת ישנה, מדובר באובדנים שחלקם באים מגבנות חשמל ומלקיחת חשמל בלי שתהיה שיטה יעילה לגביה.

יחד עם הנהלת החברה אנחנו רוצים להגיע למצב שבו העברת הציוד והעברת הרשת, כאותן שכונות שבהן היא תפסיק לספק חשמל, יהיו שלום שיקון את החוב שנצבר, שהגיע כאמור ל-37 מיליון שקל.

אנחנו מדברים עם הנהלת החברה על תוכנית יעול, שתכלול גם פיטורי עובדים במסגרת משותפת. וניתן סיוע לחברה כדי שהיא תוכל, מבחינה כספית, להבטיח שאותם עובדים שיפוטרו אכן יוכלו לקבל את פיצויי הפיטורים המגיעים להם, בהתאם למקובל ולנהוג במדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, ההצעה הזאת עברה דיונים בממשלה, היא נדונה בקבינט, היא נדונה במליאת הממשלה, והממשלה אישרה אותה. אני אישית, כמי שהקדיש את זמנו לעניין במשך שלוש השנים האחרונות, מאז מילוי תפקידי כשר האנרגיה, משוכנע שאני מביא הצעה הוגנת, טובה, הרואה לגוד עיניה בראש ובראשונה את הדאגה לצרכן היהודי והערבי, שיקבל חשמל בצורה סדירה ומתוקנת, במחיר אחיד, כפי שמקובל

הסדרת אספקת החשמל לצרכנים של החברה הערבית לאחר תום תקופת הזיכיון, להעניק לשר האנרגיה סמכויות נרחבות כדי שיעשה בצווים כאוות נפשה של הממשלה. כוונתו המיידית של החוק היא להוציא את הצרכנים כירושלים ובהתנהלויות היהודיות מתחום הזיכיון של החברה הירושלמית, לתת לה לפעול בינתיים באזורים הערביים בגדה, כשיש תוכנית לצמצם באופן שיטתי גם את שטח הזיכיון בגדה עד לחיסולה של התכרה הערבית. זאת היא המטרה האמיתית של התוכנית האלה, המובאות לנו כאילו הן תוכניות פשרה.

ממשלות ישראל השונות דיברו וממשיות לדבר, והנציגים ממשיכים ככך גם היום, על ביטול הזיכיון של חברת החשמל הירושלמית. דיברו באופן דמגוגי על חברת החשמל כמאתז של אשף — לא שכחנו את הדיבורים האלה בתקופת השר מודעי — דיברו על אפליה שנקטה החברה כלפי צרכנים יהודים. אך הכוונה האמיתית היא להביא לחיסולה של חברה ערבית בהתאם למדיניות הסיפוח, הדוגלת גם בחיסולם של מוסדות ערביים פלסטיניים. בהתאם למדיניות זו סגרה הממשלה, למשל, בתי-חולים ערביים, כמו בית-החולים "הוספס" בעיר העתיקה, ועכשיו מתעקשים השלטונות ומסרבים להעניק רישיון לבית-חולים ערבי חדש בירושלים.

אומנם יש לחברת החשמל הירושלמית קשיים כלכליים. ממשלת ישראל נושאת באחריות גדולה לקשיים אלה, למשל בגלל התנגדותה להפעלת הגרנטורים שיוכאו והוצא עליהם כסף רב, אבל הם מנוחים ללא שימוש ומתקלקלים.

חברת החשמל הירושלמית גם עיבדה תוכנית הבנויה על עזרה מהמדינות הערביות, עובדה שהממשלה מתעלמת ממנה. אבל לא הקשיים הכלכליים הם המדריכים את צעדיה של הממשלה בבואה להעניק לשר האנרגיה, בהצעת החוק המונחת לפנינו, סמכות בלתי מוגבלת להוצאת צווים כאוות נפשה של הממשלה.

דבריו של השר על פתרון-פשרה הם אחיות עיניים, כי מאחוריו עומדת תוכנית לסיפוח וזחל של החברה עד לביטולה. חמורה מכול — ומפני זה רצוני להזהיר — היא תוכנית הפגיעה בשם הייעול והצמצום בפועלי החברה הערבים. מדובר למעשה על פיטורים המוניים של העובדים בחברת החשמל, וזו פגיעה כתנאי עבודתם, התואמת גם את מדיניות הממשלה.

אני רוצה גם לומר, שההחלטה לגבי חברת החשמל בירושלים ובגדה מנוגדת לחובתה של ממשלת ישראל כלפי אמנות בין-לאומיות. היא מנוגדת לחובתה לקיים את האמנות האלה.

לכן, מה שמוצע לנו פסול בראש ובראשונה מבחינה פוליטית, אבל זו גם פגיעה כלכלית וחברתית כמוסדות העם הערבי הפלשתיני ובהמוני הפועלים העובדים בחברה הזאת.

מסיבות אלה מביעים אנו את התנגדותנו הנמרצת להצעת החוק שהביא השר שחל, ואנו מציעים להחזיר אותה לממשלה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לחבר הכנסת חיים רמון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, אני מודה על השיטה שעל-פיה הונח החוק הזה על שולחנו הכונן. הייתי מצפה שהחוק יופץ לכל הפחות לבתיכם של חברי הכנסת, לא

ישגנו ויתפתחו ליד המפעלים הכלכליים היהודיים. אני קראתי הצהרה של כבוד השר, ולפיה הוא היה מוכן, אילו היתה החברה כבעלות יהודית, לסגור אותה מפני שהיא לא יעילה ולא מרוויחה והיא עמסת חובות. אני מוכרח להזכיר, וזו עובדה, שזו חברה ערבית ולא יהודית. היות שזאת חברה ערבית, ואנחנו מעוניינים שהיא תתקיים כחברה ערבית, היה זה מחובתנו לעשות יותר מכפי שנעשה — והשר עשה בנושא זה כמה וכמה דברים — כדי לחלץ את החברה הזאת מהמצב שבו היא נתונה, לאפשר לה לתפקד, לאפשר לה לפעול בצורה כלכלית, לאפשר לה לספק את הצרכים של הצרכנים בצורה טובה יותר ולא להביא לידי כך שלמעשה היא לא תתקיים.

אני חושב שיש לנו צורך לאומי לעשות זאת. מתוך שיקולים מרחיקים לכת. לכן, אני מתקשה לתמוך בחוק הזה. משום שהוא נראה לי גורף יותר מדי, גורף ביותר, החוק המוצע, ככתוב בדברי הסבר, הוא בעצם חוק מסגרת, המסמך את שר האנרגיה והתשתית — באישור הממשלה, באישור ועדת הכלכלה של הכנסת — את חברת החשמל הישראלית, לספק חשמל כשטח הזיכיון. אין שום מגבלה. אפילו לא מדובר על אספקת חשמל על-ידי החברה הישראלית לשכונות יהודיות. גם לו היה מדובר על כך, הייתי מתנגד. אינני רוצה לקבוע עיקרון שערכים מספקים לערבים ויהודים מספקים ליהודים. אנחנו רוצים שהמשק הזה יפעל במשותף.

לכן הפסיקה בחוק הזה, כפי שאמרתי, היא פסיקה גורפת למדי.

דן תיכון (הליכוד):

זה מה שיקרה בפועל.

ויקטור שטייט (מ"ם):

הפסיקה בחוק הזה יכולה להביא לכך שהזיכיון ירוקן למעשה מכל תוכן ולמעשה לא יהיה זיכיון. אני נגד פגיעה בזיכיון. אני בעד הארכת הזיכיון לתקופה ארוכה נוספת, כי אני רוצה שהחברה הזו תתקיים כחברה כבעלות ערבית, כאחת החברות החשובות במשק הערבי.

לכן, אדוני היושב-ראש, לא נראה לי שהצעת החוק, כפי שהיא מנוסחת, טובה ופותחת את הבעיה. להיפך, אני חושב שהיא מסכנת אותה. לא נוכל לתמוך בהצעה זו.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק שלום, ואחריו — לחבר הכנסת דן תיכון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק המונחת לפנינו, המתעטפת בצטלה של יעילות והבטחת אספקה סדירה של חשמל, היא הצעת חוק עם מטרת פוליטית מובהקת בשירות מדיניות הסיפוח. מדיניות שיטתית של הריסת מוסדותיו ומסגרותיו הלאומיות, הכלכליות, החברתיות וגם הפוליטיות של העם הערבי הפלשתיני בחלקה הערבי של ירושלים, בגדה המערבית וברצועת-עזה.

זה חוק שבא למעשה להבטיח את הבסיס החוקי לחיסולו של אחד המפעלים הערביים הגדולים בירושלים ובשטחים הכבושים, לפזר מסגרת כלכלית ערבית מהחשובות ביותר, המעסיקה מאות פועלים ערבים, ולספחה למסגרת הכלכלית-הפוליטית הישראלית.

הצעת חוק זו, המנצלת את סיום תקופת הזיכיון של חברת החשמל הירושלמית הערבית, בדצמבר 1987, באה, בשם

אספר לך סיפור שלי, כצרכן. יום אחד התקלקל שעון החשמל בביתי, ופניתי לחברה ואמרתי להם — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת אברהם שפירא, אני מבין שאתה שליח ציבור של מוסף, אבל אנחנו מתפללים בינתיים שחרי"ת. לכן אל תפריע.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
כמה זמן הוא יכול לדבר כך?

היו"ר ד' בן-מאיר:

עד שיסיים. אבקש לא להפריע.

דן תיכון (הליכוד):

אם לא אסיים, לא אתחלף עם היושב-ראש.

אני מוכרח לספר סיפור של צרכן. יום אחד התברר ששעון החשמל שלי פועל הפוך — מ"מ 10,000 קילוואט לכיוון 0.0. עלצתי לחברה ואמרתי: השעון שלי מתחיל ב-10,000, יורד ל-9,999 והולך בכיוון ההפוך. שלושה ימים לקח לי להסביר להם שהשעון שלי מתגלגל הפוך. הם לא הבינו מה שאמרתי להם. הסברתי להם בעברית, באנגלית — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אל תצביע כשבייל שחל.

דן תיכון (הליכוד):

מה קשור שחל לעניין?

חיים רמון (המערך):

אתה יכול להעביר את השעון אלי?

שרה דורון (הליכוד):

שעון זה נושא רגיש. אבקש לדבר בזהירות על שעונים.

דן תיכון (הליכוד):

לימים הצלחתי לשכנע אותם שאכן השעון הולך הפוך. לאחר התערבותי, גם אצל השר שחל, הם באו וראו ואכן גילו שהשעון הולך הפוך. הבטיחו לחקן. תיקנו, והשעון הפסיק לפעול.

חזרתי לחברת החשמל המזרח-ירושלמית ואמרתי: רבותי, השעון לא פועל, אין קריאה. עברו חודש, חודשיים, חצי שנה, ולא היתה קריאה. אני אומר: תבואו לגבות כסף, ואין עם מי לדבר. לבסוף באו וראו שהשעון לא פועל. החליפו את השעון. התחיל ויכוח כמה אני חייב לשלם בשל שמות החודשים שהשעון לא פעל באשמתם. הם רצו ממני הפרשי ריבית והצמדה, שכן אני אשם שהודעתי להם שהשעון לא פועל, כי אלמלא הודעתי להם, עד היום לא היה השעון פועל.

רבותי, למה אני מספר זאת? יש בעיה. אתה מצלצל ואומר: הפסיקו לי את החשמל, אני לא יודע למה. אתה פונה למוכר החברה, והוא עונה לך: הפסיקו לך את החשמל? אהלן וסהלן, אני יושב-ראש ועד העובדים, אני נציג אש"ף בחברה, ולא אכפת לי שהפסיקו לך את החשמל בלי הודעה מוקדמת. אלה הם היחסים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ככה ענו לך?

דן תיכון (הליכוד):

כן. אתה לא תאמין.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אלה סיפורים פוליטיים ולא סיפורים — — —

היתה לי התנגדות לדיון בחוק היום, ובלבד שאנחנו נבוא מוכנים ולא נתבשר מעל הלוח שהחוק הזה עולה היום בחיפזון לדיון. ברם, כאמור, החוק עולה לדיון ואנחנו חייבים להתייחס אליו.

ראשית אני רוצה לומר לשר האנרגיה, שאני תומך בחוק, ואומר כמה מלים על הרפורמה. אני חושב שיש אלמנטים חיוביים רבים ברפורמה שאתה מציג בתחום משק הדלק, שכן במשך שנים רבות התנהל המשק הזה כמונופול, כקרטל, על-פי חלוקה היסטורית של 45%, 30% ו-25%. כל הניסיונות לשבר את המונופול-הקרטל עלו בחורו, וטוב שאתה מתייחס לנושא. אומנם אני תמים-רעים עם הצעותיך בנוגע לבתי-הזיקוק, אך אני חושב שאתה צודק במלחמתך על ביצוע הרפורמה. אני מבין את מרבית האנשים המנגחים אותך, והייתי מציג לך לבצע את הרפורמה לפחות בשלבים, שהרי מתוך כעשרה סעיפים שישו מוסכמים על שני הצדדים, אני חושש שבשלב אי-הסכמה לסעיף אחד, מרכזי, ברפורמה המוצעת, עולה כל הרפורמה בלהבות. על כך אני מצר, שכן מי שנגנס מדי כול לתחנות הדלק ודאי רואה שיש מה לעשות ויש מה לשפר.

לגבי החוק המונח לפנינו, חוק הספקת חשמל (הוראות מיוחדות), התשמ"ז-1987, אדוני היושב-ראש ואדוני יושב-ראש ועדת הכספים — אני מדבר גם אליך — הנושא הזה של חברת החשמל הירושלמית מעסיק את הציבור בארץ מתום מלחמת העולם הראשונה. מי שזוכר את "מברומטיס" ואת הבוררות בבית-הדין הבין-לאומי בהאג — ודאי מעטים זוכרים, אך רבים יודעים עליה — יודע שהבעיה עוברת כחוט השני לאורך ההתיישבות היהודית מ-1919, 1920. אי-פעם זו היתה "מברומטיס", אחר כך היתה זו החברה האנגלית, והיום זו החברה המזרח-ירושלמית. הויכוח ניתן ל"מברומטיס", אם אניני טועה, בד בבד עם נתינת הויכוח לרוטנברג, וטוב נעשה בוועדת הכספים אם נאחד את הדיון על "מברומטיס" ורוטנברג ונחזור לימי בראשית.

ברם, כאמור, אני רוצה לדבר כאן כצרכן של החברה. אני האיש המקבל מאז 1970 — נדמה לי מפברואר 1970 — חשמל באמצעות החברה המזרח-ירושלמית, לא הכול רע בחברה זאת. אני מוכרח לומר לך, שלעתים, כאשר נזקקים לשירות רחוק, הם ממחרים לכוא לביתו של הצרכן. עם זה, יש בעיות מספר שאנחנו, הצרכנים, נתקלים בהן. לעתים אין עם מי לדבר בחברה כשל השפה, חלק גדול מהפקידים אינו דובר עברית.

אני גר ברמות, אדוני חבר הכנסת שט"ט, ואתה יודע איך קוראים לרמות בחברת החשמל הירושלמית? הם קוראים לה נכ"ס-סמול. אני גר בשכונת נכ"ס-סמול, בית מס' 146 של דרוק. כך קוראים לי בחברה, ולא יעזור לי דבר. אני לא גר ברמות, ומדובר בשכונה המאוכלסת זה 17 שנה.

נעבור לצד הדרומי של ירושלים. קיימת שכונה בשם גילה. בחברת החשמל הירושלמית קוראים לגילה שרפאת. על-שם כפר ערבי שנמצא בסמוך. לא קוראים לשכונה בשם גילה.

אני רוצה לספר על הפסקות החשמל מדי חורף, על כל אותם מאות ואלפי אזרחים המצלצים אליך ושואלים: מי ישים סוף לביזיון הזה של הפסקות חשמל בימי שישי, הנמשכות שעות רבות? ואיש אינו יודע מרוע ולמה, ודבר לא יועיל. כתושב הגבעה הצרפתית אני מוכרח לומר לך, שהפקת החשמל בשעפאט מזהמת חלק גדול מן העיר עד היום הזה, אבל איש אינו פוצה פה. אומרים: זו בעיה בין-לאומית חשובה. אבל הצרכנים נתקלים בבעיות יומיומיות.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת תופיק טובי, האיש היה גאה. הוא אכן מציג את עצמו כנציג אש"ף בחברה. האמן לי, זאת הוא אמר לי.

יושב כאן בספסלי היועצים חבר מועצת המנהלים שלנו בחברה החשמל המזרח-ישראלית, ממשרד האנרגיה, והוא יאשר לך את הטענות והסיפורים הללו.

למה אני אומר זאת? — כי מדובר בחברה שמוכרת שירותים לאזרחים. השירות פשוט לא טוב. אלמלא היה האלמנט הפוליטי הייתי אומר לשר האנרגיה: עשה זאת לפני סיום הוויכוח. בשנתיים האחרונות נדון הנושא הזה במליאה עשר פעמים. השירות פשוט לא טוב. אנחנו לא מבינים, מדוע נגזר עלינו לקבל שירות חשמל ברמה נמוכה. איני רוצה לדבר על הנזק שנגרם כתוצאה מזה שמתח החשמל פשוט נופל פתאום, ואי-אפשר להפעיל את מכשירי החשמל.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תיקנת את כל השירותים בישראל?

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת תופיק טובי, מכל דבר אפשר לעשות נושא פוליטי. אני עומד כאן כצרכן ואני אומר לך כצרכן: הצעת החוק הזאת היא הצעה טובה והיא בכיוון הנכון. אני חושב שמי שימשיך לאפשר לחברה לספק חשמל לערכים יעמוד בעוד חודשים מספר בפני מצב שהחברה לא תהיה מסוגלת לשאת את עצמה והיא תעבור מן העולם בדרך הטבע.

לכן, אדוני השר, אני אומר לך כצרכן: לך קדימה. אני מבקש ממך שהצעת החוק הזאת תידון בוועדת הכספים, שכן זה מקומה הטבעי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מכין שהשר ישמח להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון, ואחריו — לחבר הכנסת גרשון שפט.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ברצוני לברך על הצעת החוק הזאת שבאה לשים קץ למצב בלתי נסבל. הרי לכולם ברור שהחברה החשמל המזרח-ישראלית איננה יכולה להמשיך ולתפקד כפי שתפקדה עד היום.

וראי שזו גם סוגיה פוליטית. אי-אפשר להתעלם מכך. אלמלא עוזרו פה עניינים פוליטיים, לא היה הוויכוח הזה מוארך.

חבר הכנסת תופיק טובי, אני פונה אליך: על-פי כל היגיון כלכלי, על-פי כל היגיון של שירות לציבור, אסור להאריך את הוויכוח הזה ואסור היה לתח אותו גם לא לתושבים הערבים. אני לא רוצה שגם תושבים ערבים יסבלו. אני חושב שגם לתושבים הערבים של מנחת-ישראל והשטחים לא ניתן שירות חשמל תקין ונאות. אני רוצה לתת להם שירות חשמל ברמה גבוהה, עד כמה שניתן.

הסוגיה הזאת איננה משוללת היבטים פוליטיים, וכנראה יש לראות בה את כל המכלול. אי-אפשר להמשיך ולקיים את המצב כפי שהוא היום.

יש להביא בחשבון את המצב הפוליטי. מהו המצב הפוליטי? יש שכונות יהודיות במזרח-ישראל שאינן זוכות לקבל שירות נאות מחברת החשמל המזרח-ישראלית, כי היא איננה בנחה לכן.

היו"ר ד' תיכון:

גם במערב ירושלים.

חיים רמון (המערך):

גם במערב ירושלים. באזור ירושלים — כדי שלא להיכנס לסוגיה פוליטית נוספת, בצד שכונות אלה יש שכונות אחרות, המקבלות חשמל מחברת החשמל בע"מ של מדינת ישראל, והרמה שונה לחלוטין. הם אינם מבינים, הם באים בטענות, הם מזדעקים, והפוליטיקה לא מעניינת אותם. אנחנו לא יכולים להגיד: בשם הפוליטיקה, ובשם החשד שמא יש פה שמץ של שמץ סיפוח וזחל, אתם תמשיכו לסבול. אני יודע שנעשו ניסיונות לייעל את חברת החשמל המזרח-ישראלית. אך מטעמים פוליטיים — אי-אפשר, כי יש בעיות. ממי ייקחו? יש שם ועדים שיש להם השקפות לאומניות, השקפות לאומיות, חקרא לזה אין רוצה, והם לא רוצים שיהיו מעורבים אפילו בשיפור החברה הזאת.

חבר הכנסת שם-טוב היבר על ייעול החברה. איננו יכולים לעשות זאת. לשר שחל אין שום מעמד בחברה. אפילו היה רוצה להתלחף טורבינה, או להכניס תתנת כוח חדשה, היה זה בלתי אפשרי, כי הם כופרים בסמכותו, ובצדק מבחינתם, כי הוא ממשיך ערנות מבחינתם, והם אינם רוצים עזרה מממשלה כזאת. מה נותר?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אתה לא מרגיש שיוצרים תמונה של חברה שאין לה עניין לספק חשמל?

חיים רמון (המערך):

לא, סליחה. חבר הכנסת שם-טוב, יש לה עניין, אבל אין לה אמצעים. בעניינים כלכליים אין די ברצון טוב. צריך גם דבר קטן שקוראים לו כסף. יש הטוענים שגם אין לה יכולת. היא לא היתה בנויה לאספקת חשמל ל-100,000 תושבים נוספים. יש חברה הכנויה לספק חשמל ל-20,000 תושבים — טוב ופה פתאום היא צריכה לספק ל-100,000 תושבים, ואין לה אמצעים להתרחב, יש לה בעיות פוליטיות פנימיות מסובכות — מי שולט בה, מי שולט בעובדים. כולנו מכירים זאת.

מה נעשה? בא השר שחל והממשלה, וגם כאן אין המקרה פשוט, כי מהגד השני יש קיצונים הפוכים, הרוצים להתעלם מכל ההיבט הפוליטי. קיצונים שרוצים באמת ללכת, כפי שרמזו חבר הכנסת תופיק טובי, ובאותה הזדמנות חגיגית גם לקבוע עובדות מדיניות. הם היו אלה שטרפרו את השר שחל בממשלה, או לפחות ניסו לטרפר אותו, ולכן החוק מגיע רק היום.

ההצעה הזאת באה לענות בדיוק על כך שלא יהיה בנושא הזה שמץ של קביעת עובדות פוליטיות אלא פתרון בעית שירות, ושירות כלכלי. מצד אחד, אנחנו נספק חשמל בצורה הוגנת וטובה לאותן שכונות יהודיות במזרח-ישראל או בחלקים אחרים. מצד שני, התושבים הערבים ימשיכו לקבל חשמל באמצעות החברה המזרח-ישראלית. הוויכוח של החברה המזרח-ישראלית, וזה היה הדבר המכריע מבחינה פוליטית, יוארך, ואנחנו נפתור את הבעיה. לפחות לתקופה קצרה, כלא שצד כלשהו משני הצדדים הקיצוניים, שניסו להשיג הישגים פוליטיים-מדיניים, יצליח: לא הקיצונים כממשלה מצד אחד, ולא הקיצונים בגדה ובחברת החשמל המזרח-ישראלית מצד שני.

ייתכן, חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, שסמכותו של השר פה אכן גורפת, או אולי אינה גורפת: ייתכן, אינני יודע. אני צריך לשמוע את השר שחל בדיונים שאני מניח שיהיו בוועדת

צריך לתמוך בהצעה. אינני יודע אם הסמכויות שבידי השר הן גורפות, אבל אני חושב שצריך לתת לו סמכויות כדי להסדיר את הנושא. יכול להיות שיהיו בעיות סביב לנושא וצריך שיהיה מי שיטפל בהן. לכן אני חושב שאפשר להשאיר את הסמכות הזאת בידי השר.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי.

זהו חוק מסגרת. יהיה צו שיידון בוועדת הכספים או הכלכלה.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, הדיון על חוק הספקת החשמל (הוראות מיוחדות), התשמ"ז — 1987, הוא הזדמנות נדירה לבחון, הלכה למעשה, את נושא הדו"קים היהודי-הערבי-הירדני.

אנחנו חיים בירושלים המאוחדת. בירושלים המאוחדת אין רק אוכלוסייה ערבית אלא יש גם כמה מפעלים ערביים, וחברת החשמל המזרח-ירושלמית היא, ללא ספק, אחד המפעלים המרכזיים, אשר מעסיק הרבה מאוד עובדים. הטיפול במפעל הזה יוכיח אם אנחנו נבונים וחזודי הכרה שעלינו לטפל כל שמץ של דו"קים, שאננו מנצלים את הכוח והריבונות שיש בדינו כדי לפתור בעיות מתוך גישה אמוציונלית, וכי אנחנו יודעים לגייס את השכל הישר כדי לפתור בעיות בלי לפזול לעבר סיפוק יצרים.

לכן, הדיון הזה אינו רק דיון כלכלי, הוא דיון מדיני ממדרגה ראשונה, והוא חושף את יכולתה של ישראל להתמודד עם מצב עדין זה — האם אנחנו מנצלים את המצוקה שאליה נקלעה חברה שקיימת כ-57 שנה כדי לפגוע בה ולחסלה, או שאנחנו מתנהגים כלפי החברה הזאת כפי שהיינו מתנהגים כלפי חברה יהודית המצויה בחוככי ירושלים ומושיטים לה יד כדי לשקם אותה? אין כאן מקום לטענות שלחברה הזאת אין זכות קיום כיוון שהיא מייצרת רק אחוז קטן של חשמל ואילו את רוב החשמל היא קונה מחברת החשמל הישראלית. גם אם כך הוא המצב, הרי גם אז יש לה זכות קיום בתוך חברה שמעסיקה עובדים, חברה שיש לה מוניטין, חברה שרוצה להוסיף ולשרת, מה עוד, שזו חברה שבתוכה יש קבוצה גדולה של ערבים פלשתינים בעלי זיקה לירדן. אם אנחנו רוצים לפתח את הקשר עם הירדנים ולעודד את הירדנים המתונים, הרי יש לנו כאן הזדמנות להושיט יד לקבוצה כזאת.

נוסף על האינטרס המדיני יש גם אינטרס ירושלמי. ירושלים היא עיר מאוחדת. מה פירוש הדבר? — ניסיון לשלב כל דבר כדי ליצור אווירה טובה של שיתוף פעולה. מדובר כאן, ללא כל ספק, בחברה אשר הפכה לסמל. האם אנחנו צריכים להיות מעוניינים לעקוב את הסמל הזה, או שמא אנחנו צריכים לתת לסמל את מעמדו המתאים והנכון ברקמה הכלכלית של העיר?

לכן שמחתי מאוד על כך שקודמי, חבר הכנסת גרשון שפט, הבין את המשמעות האמיתית של חוק המסגרת המובא לכנסת. מוזר הדבר שנוצרה כממשלה רליגיוזית המורכבת מהשרים 'ארגס, שרון ופת' — במקרה ראשי התיבות של שמותיהם הם 'אשף' — אשר מתנגדים לקיום החברה ורוצים לנצל את המצב כדי לחסל את החברה ולבטל את הזיכיון. לדעתי יהיה זה מעשה אנטי-ירושלמי, מעשה לא נכון, ושוב תהיה כאן מגמה להפוך נושאים כלכליים לנושאים של יוקרה וגאווה מדינית, שאין להן כלל מקום בפרשייה שאנחנו דנים בה.

הכספים או בוועדת הכלכלה. נשמע, נראה, אם היא אכן גורפת והוא הופך להיות "מלך החשמל" של החברה הזאת. הרי באמת לא נכתיר את שחל בתואר שזנה, לא נאפשר לו להיות ה"ראיס" של חברת החשמל המזרח-ירושלמית. אבל אם אלו הן סמכויות סבירות, סמכויות שניתנות בדרך כלל לשרים, ודאי ודאי שיש להיענות להן.

לכן, אני תומך בהחלט בהעברת הצעת החוק הזאת לוועדה, להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת גרשון שפט, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק ארצי, אחיון המשתתפים בדיון.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני חושב שהצעת החוק היא במקומה ואתמוך בה. מפני שהיא לדעתי הצעה מעשית שתפתור בעיות גם לחברת החשמל המזרח-ירושלמית — וראינו אותה בכישלונותיה ובמחדליה במשך כל השנים האחרונות — וגם, ובעיקר, את בעייתם של השכונות היהודיות, של היישובים היהודיים ושל מחנות צה"ל בכל האזור. לכן, הצעה זו היא ודאי טובה מבחינה פרקטית. היא גם טובה לגביית חוב גדול שהצטבר במשך הזמן ולא היתה דרך לגבות אותו.

כמובן, סביב עניין כזה מתעוררות תמיד בעיות פוליטיות, בייחוד בנקודה רגישה כמו ירושלים. אני חושב שההצעה הזאת, כפי שהיא מובאת היום, אינה כוללת שום אופציות פוליטיות, מפני שלפי הצעת החוק, הזיכיון החדש שיינתן הוא עד 12 שנה. אני מציע שהוא יינתן ל-10 שנים.

היו"ר ד' תיכון:

זה עד לשנת 2000.

גרשון שפט (התחיה):

אני יודע. האמן לי שגם אני עשיתי את החשבון. אבל, אני חושב שהתקופה היא ארוכה מדי, ויש לקצר אותה לשמונה שנים. אם אי אפשר אזי ל-10 שנים. במשך זמן זה נראה אין יהיו פני הדברים. אם החברה הזאת במתכונתה החדשה — עם פחות עובדים, עם מנגנון שלא יכביד עליה, ואולי עם אפשרויות גבייה טובות יותר מאלו שהיו לה עד כה — תתפתח, זהו סיפור אחר. אם יישך המצב כפי שהוא היום והשירותים לא יהיו בסדר — תמיד תעמוד בפני הממשלה ובפני הכנסת האפשרות לבטל את הזיכיון בעוד 10 שנים. מפני שאם אנחנו רוצים שיינתן שירות — עלי להינתן לכל אזרחי ירושלים, גם ליהודים וגם לערבים. אם לערבים לא יינתן שירות טוב, זאת אומרת שהחברה לא תהיה מסוגלת לספק את השירותים כראוי. עניין זה יידון בעוד 10 שנים.

היום, בכל אופן, מבחינה עניינית ומעשית, אינני רואה בהצעה שום פגיעה פוליטית. צריך לקבל את ההצעה כמות שהיא, ולראות בשנים הבאות אין יסתדר העניין למעשה. חברת החשמל שלנו מספקת את החשמל כבר היום, ולכן אין צורך לבוא ולבדוק אם הדבר הזה ייתכן או לא. החשמל ניתן ממילא. אינני יודע מה מצב הרשתות בכל המקומות הללו, כי למעשה, כל הרשתות צריכות להיות תמורת פדיון החוב. האם עוכן הוא באמת כגודל החוב? אני סומך על המשרד שיעשה את החישובים המתאימים כדי שתחברה החשמל לא תשלם מחיר יקר מדי תמורת כל הציוד שמועבר אליה בגין החוב.

אני חושב שזוהי דרך למתן שירות טוב יותר, וייתכן שגם דברים אלה ישתנו בעוד 10 שנים, וכך לא נקדים את המאוחר.

לחבר הכנסת תופיק טובי: איני רוצה לחזור לכל הקביעות, כאילו היו כאן מטרות פוליטיות מובהקות, כאילו המטרה האמיתית היא חיסולה של החברה. אני רוצה רק לומר לחבר הכנסת תופיק טובי, שאם אכן המטרה האמיתית היא חיסולה של החברה, לא הייתי צריך להגיש את הצעת החוק. כל מה שהיה עלי לעשות זה להמתין ל-1 בינואר 1988. אומר עוד, שבית המשפט היה מפרק את החברה בלאו הכי, היא אינה מסוגלת לשלם את החובות שלה, והחוב תופח. אין זה סוד, ואחרי יודע זאת כפי שידעו זאת רבים, שהחברה הזאת קיבלה עד לפני שלוש שנים מימון חיצוני שכא ממקורות שונים: מאש"ף, מועדה כזאת או אחרת, מירדן, הזרימה של הכסף הזה נפסקה. ואגב, באים אל החברה הזו בטענות — לא אני — שבתקופה שבה חיה על טובסדיה שבאה מן החצר היא הגרילה את מספר העובדים, שילמה משכורות 13 ו-14, ושהתעוררו בעיות רציניות מבחינתה של החברה.

אבל, למה היה עלי בכלל לעשות צעד כלשהו? הויכוח מסתיים. החברה הייתה מפסיקה לפעול, בית המשפט היה קובע שהיא אינה מסוגלת לעמוד בהתחייבויות שלה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —
שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת תופיק טובי, החברה צריכה לשלם חובות. היא קנתה חשמל, היא לקחה חשמל ומכרה אותו. היא קיבלה סחורה ולא שילמה מותרת והכסף לא הגיע. אחרי יודע כמה פעמים נסעו לעמאן וחזרה כדי להתחנן שייתנו כסף כדי לשלם את החוב הזה? אנא נזכירנו הבטיח לי בזמנו, שכעוד שבועיים, בעוד חודש, ישולם החוב, ואני המתנחל. הסיפור הזה נמשך שלוש שנים. אבל לא הייתי צריך לעשות שום דבר, בית המשפט היה סוגר מזמן את החברה.

אחרי דיברת על עניין העובדים, חבר הכנסת טובי, על פגיעה בפועלי החברה הערבים ועל פיטורים המוניים. ההסדר הזה הוא הפתרון היחיד שיאפשר להם לקבל פיצויי פיטורין, כיוון שהקופה ריקה. החברה לא הפקידה כספים כדי לשלם לעובדים פיצויי פיטורין. וכמגירת ההסדר אני יושב עם הנהלת החברה כדי למצוא פתרון לבעיה, כדי שהעובדים לא ילכו הביתה ללא קבלת פיצורים. לבוא ולהגיד שכל זה מתוכנן רק למטרה זו? אין לזה כל בסיס.

הצעת החוק מנוגדת לאמונת בין-לאומיות? הבסיס הוא בסיס כלכלי, והפתרון הוא פתרון. אבל מדוע לבוא ולומר זאת, כאשר על-פי המחכונות המוצעת כאן תמשיך החברה המזרח-ירושלמית לספק חשמל ל-60,000—70,000 מתוך 100,000 צרכנים, לרוב המכריע של הצרכנים. נכון שהם צורכים חשמל — — —

היור"ר ד' תיכון:

אדוני השר, חבריך לסיעה אומרים שאתה תהיה צורך, אבל לא יהיה לך מצביעים.

חיים רמון (המערך):

פחות נימוקים ויותר קולות.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אני רוצה לסיים. איני מקבל את הטענות. חבר הכנסת תופיק טובי, כפרלמנטר ותו"ק אתה רואי יודע את האמרה, שיוחסה, נדמה לי, למשה סנה, זיכרוננו לברכה: עם נימוקים שלשים צריך להרים את הקול. שמתי לב שבשני נושאים אלה הרמת את קולך וחרגת ממנהגך. לדעתי, לא היו נימוקים ולא הייתה הצדקה לרברים שנאמרו כאן.

לכן אני בעד תמיכה בחוק המסגרת. אנחנו יודעים שמאחורי הנוסחאות הכלליות מסתתרות כוונות של השר לתת לחברה לחיות. לייעל אותה, לחלק מחדש את אספקת החשמל לפי היכולת של החברה ולפי יחסי הכוחות בין חברת החשמל הישראלית לבין חברה זו. אני רואה שאנחנו מוכנים, לפחות בקטע זה, לשבור את המונופולין המוחלט של חברת החשמל על אספקת חשמל בירושלים. ביודעי את כוונות השר, אני חושב שאנחנו צריכים לתת יד לחוק המסגרת כדי למלא אותו בתוכן אשר יחזק את הנוכחות היהודית בירושלים ואת המגמות להדיקו בין ישראלים נכונים לבין ערבים מתונים. תודה.

היור"ר ד' תיכון:

ישיב שר האנרגיה והתשתית. בבקשה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראש ובראשונה אני רוצה להודות לחברי הכנסת על הדיון הענייני בנושא שהוצג בפני הכנסת ועל ההתייחסות הרצינית והמקיפה לנושא. ברשות היושב-ראש, אני רוצה להשיב בקצרה על כמה הערות שהעירו חברי הכנסת בדיון.

חבר הכנסת ויקטור שמ-טוב טען, שצריך לגלות יחס מיוחד כלפי מפעל ערבי מרכזי וצריך לעשות כאן יותר מאשר במצב שבו מדובר בחברה שהבעלים שלה הם יהודים או אחרים. ואכן, חבר הכנסת ויקטור שמ-טוב, אין שום היגיון כלכלי בקיומה של חברת החשמל המספקת חשמל לציבור הצורך אולי 110 מגוואט, ואם תהיה התפתחות, הוא יצרוך אולי עוד 100 מגוואט בעוד 10—15 שנים. וזאת כאשר חברת החשמל המספקת חשמל בארץ מקימה עכשיו תחנת כוח של 1,100 מגוואט ומתכננת את היחידות 3 ו-4 עוד ל-1,100 מגוואט. אין, לדעתי, היגיון בחלוקת זיכיונות בצורה בלתי הגיונית מבחינה כלכלית.

אחת הסיבות שהניעו אותי ללכת לקראת הפתרון הזה הייתה אמונתי שיש אפשרות להגיע לידי שיתוף פעולה, ושיש להתחשב בנימוקים שהועלו פה כאשר מדובר בזיכיון שנמשך הרבה שנים; אבל זאת לא מפני שאין הצדקה לבוא ולומר: תמה תקופת הזיכיון שנחתם בשנת 1927, ויש מקום להגיד שבשארל פועלת חברת חשמל המספקת חשמל לכל התושבים.

אשר לשאלה האחרת, כיצד מגרירים את החוק, לא רציתי שייאמר בחוק — ואני חושב שזה מוסכם על כולם — שיש חברת חשמל המספקת חשמל לערבים ויש חברת חשמל המספקת חשמל ליהודים. מסגרת החוק נכונה כך שהיא באה לענות על כמה דברים, ואני רואה בהחלט לנגד עיני אפשרות, שיהיו צרכנים ערבים שיקבלו חשמל מחברת החשמל הישראלית, כשם שיכול לקרות גם ההיפך. אלא מאי? חבר הכנסת חיים רמון אמר דברים נכונים כאשר ציין שיש בעיה. החברה אין לה ולא הייתה לה תשתית כדי לספק חשמל למספר גדול מאוד, שגדל בכת אחת, של צרכנים. לא היה לה כסף להשקעות. אם אנחנו מדברים על הצורך ב-110 מגוואט, זה דיוק בהשקעה בסדר גודל של 200 מיליון דולר, וחייבים להשאיר אחר רחוקה לעתיד, כלומר, דרוש סכום הגע כסביבות 350 מיליון דולר.

לא היה לחברה הכסף, לא הייתה לה היכולת, הצרכנים שלה לא היו מרוצים ממנה. גם אם היו החלטות לפעמים מנוגדות, רוב החלטות היו מוצדקות, ושמתם מחבר הכנסת דן תיכון תיאור מוחשי מאוד על מצבו של צרכן. אני מכיר את הסיפור הזה מהימים שבהם החרתשו הדברים. ליורינו את האירוע הזה. יש מקרים רבים כאלה.

הישראלי לחשמל יידון בוועדת הכספים והוויכוח הערבי יידון בוועדת הכלכלה? זה מינהל תקין?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

לא. כרשותך, אדוני היושב-ראש, אני מעדיף שכל פרשת הוויכוחות תידון במהירות. על-פי ניסיוני הוויכוח הקודם נמצא שלוש שנים בדיון בוועדה, ואני עדיין לא רואה את הסוף.

היו"ר ד' תיכון:

יש לזה סיבה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

כפי שאמרתי, תקנון הכנסת קובע במפורש, שבזיכיונות דנה ועדת הכלכלה. אני מניח שוועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה יועבר הנושא לדיון. אני אכבד בוודאי כל ועדה מוועדות הכנסת, שיוחלט להעביר אליה את החוק, ובלבד שתסיים מהר. כך אני מקווה, את הכנתו של החוק לקראת קריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדה שתקבע ועדת הכנסת? מי נגד?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה

— רוב

נגד

— מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק הספקת חשמל

(הוראות מיוחדות), התשמ"ז—1987.

לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

י. הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 3), התשמ"ז—1987 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

מסוימים, לתת אשראי לזמן ארוך שמקורו באיגרות חוב שהוציאו — יידון בהיקף וברצינות הראויים לו.

אדוני היושב-ראש, לחבר הכנסת דן תיכון יש הצעה לקצר עד חודשיים את ההארכה המוצעת. לדעתי, לא תוכל הוועדה לגמור את דיוניה בתקופה קצרה זו, ואני מציע לדחות את הסתייגותו. תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. תחילה נשמע את ההסתייגות ואחר-כך נראה אם דוחים אותה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההסתייגות שלי בעצם התקבלה. ראשית, לבקשתי פוצל החוק, והסעיף השני שהוא הסעיף היחיד העומד כאן על סדר-היום, ותחולתו הוגבלה רק עד 31 בדצמבר 1987, במקום הארכה לשנתיים עד 30 בספטמבר 1989. עם זה, השארתי את ההסתייגות שלי כדי שזו תשמש כתזכורת לממשלה.

כולם זוכרים את חוק הבנקאות (רישוי) שעבר בכנסת ב-1981, לאחר דיון מקיף וממצה בוועדת משנה בראשותו של חבר הכנסת יגאל כהן-אורגד. על-פי החוק הזה נתבקשו הבנקים למכור את כל הנכסים הלא-בנקאיים שלהם. מדובר

לחבר הכנסת דן תיכון, שני דברים. אתה מוחה על המהירות. אתה עצמך צרכן ואתה רוצה אספקת חשמל בחורף מחברת החשמל.

היו"ר ד' תיכון:

הטענה שלי היתה כלפי מזכירות הכנסת.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

היתה בעיה. כי העניין הזה נמשך.

לחבר הכנסת חיים רמון, אף-על-פי שהוא רוצה שאסיים, אני חייב להגיד: שהסכמתי הפעם לכל דבריו. יש לי רק הערה בנוגע לסמכויות. אני מאחל לכל שר בישראל שיהיו לו הסמכויות שהיו לנציב העליון. אני לא מבקש אותן סמכויות, אבל מה שדרוש, יידון בוועדה.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת גרשון שפט דברים בעניין ערך הציוד. ועדה משותפת יושבת עכשיו ובודקת את המצאי, וההערכה תהיה על-פי ממצאיה. כל הצדדים הסכימו שאני אכריע אם יהיו בסופו של דבר פערים. עד כמה שידוע לי מהשטח, אני חושב שערך הנכסים שתקבל חברת החשמל הישראלית יהיה קרוב לערך החובות, ועל-ידי כך נוכל לפתור את הבעיה הזאת ושאלות כספיות אחרות.

אשר לוועדה שתדון בחוק, אדוני היושב-ראש, אני מקפיד על קוצו של יו"ר בתקנון. בתקנון כתוב, וכך נאמר לי גם במשרד המשפטים, שנושא הוויכוחות נדון בוועדת הכלכלה של הכנסת. לכן, גם החוק מנוסח כך שהוא נותן סמכות לוועדת הכלכלה של הכנסת בדברים מסוימים.

היו"ר ד' תיכון:

יש לי שאלה: אתה מעדיף ליצור מצב שבו הוויכוח

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 3), התשמ"ז—1987. בקריאה שנייה ושלישית. חבר הכנסת חיים רמון יציג את החוק.

חיים רמון (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 3), התשמ"ז—1987, אשר אני מביא לפניכם מטעם ועדת הכספים לקריאה שנייה ושלישית, מכיל רק את הסעיף, שהכנסת התירה הבוקר לוועדת הכספים להביא לפניו בנפרד.

זאת אף זאת, במקום להאריך בשנתיים את תקופת המעבר אשר בה רשאי תאגיד בנקאי להמשיך ולשלוט בתאגיד לא-בנקאי, קובע הנוסח המונח לפניכם הארכה בשלושה חודשים בלבד, מתוך הנחה שאם אכן צריך לקבוע זמן ארוך יותר, תציע זאת הממשלה בהצעת חוק נוספת אשר תידון בקריאה ראשונה ובוועדה ולא תחת הלחץ של כנס מיוחד.

למען הסדר הטוב אוסיף כאן, כי מאותו טעם, של רצון לדון בעניין בהרחבה ולא תחת לחץ, ביקשה הוועדה את פיצול הצעת החוק, כדי שהנושא האחר שבה — שלפיו אגודות שיתופיות וחברות של אגודות שיתופיות יוכלו, בתנאים

אי לכך אני משמע את דברי למרות העובדה שהסתייגותי תהפוך לחוק בעוד כמה דקות. אחרי שאמרתי את דברי, אני מבקש שלא להצביע על הסתייגותי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אם כך, אין לנו הסתייגות, יש הצעה אחת של ועדת הכספים. אני מעמיד אותה להצבעה בקריאה שנייה.

ה צ ב ע

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 3).

החש"מ — 1987, נתקבל.

יא. הצעה לסדר-היום

זכותם של אזרחי ירושלים לקיים אורח חיים חופשי

בעצם יכולת שלנו לבחור, לבחור כיצד להתנהג, כיצד לבלות, איזו תרבות לצרוך. על-פי טעמם זו אינה תרבות כלל. מה שלא נוצר לפני 3,000 שנה אין בו טעם ואין בו ערך, לגישתם. על-פי אורחות החיים שאני חלק מהם, שרוב הכית הזה הוא חלק מהם, סרט הוא יצירה של תרבות. כמובן, כמו בכל תרבות, יש תרבות שהיא טובה ויש שאינה טובה. יש רמה גבוהה ויש רמה נמוכה, אבל סרט הוא ערך, נכס, יצירה תרבותית. וזה משול אצל הקהילה החרדית לדבר פסול וכזוי שאין לו כל משקל בחיי אדם.

הציבור החילוני, ואולי מוטב לקרוא לו החופשי, מתנגש בהשקפה טוטלית, בהשקפה מוחלטת שאינה מוכנה להסכים לגיטימיות של שום תפיסה אחרת. היא אינה מוכנה לקבל שום פשרה, היא מכירה רק בכפייה כערך וכאמצעי מרכזי בחיים הפוליטיים, בחיים החברתיים.

אנחנו צריכים לבחור היום בין ירושלים של כפייה לבין ירושלים שבה מתקיים גיוון, שבה מתקיימים צבעים שונים, שבה מתקיים פלורליזם. אנחנו צריכים לבחור בין עיר מונוליתית שמתנהלת על-פי צו הלכת, על-פי אורתודוקסיה הקיצונית ביותר, על-פי אורתודוקסיה שאינה מכירה במודרנה כלל, לבין עיר שמקיימת חיים מערביים מקובלים, שבה מותר לכולם לחיות לצד כולם. אין אפשרות, ואסור שקהילה אחת תכפה על הקהילה השנייה אורחות חיים, גם לא הקהילה החילונית על הקהילה החרדית. מי שמכיר את ירושלים יודע, שאם ינסו לפתוח את קולנוע "אדיסון", או את קולנוע "מיטשל", אני אתנגד לזה, אנחנו נתנגד לזה. קולנוע היהווה פרובוקציה והתגרות גלויה, כמו שני בתי-הקולנוע הללו, פתיחתו פסולה בעיני, אבל איני מבין, בתחומים שבהם חי הציבור החופשי, במרכז העיר, אזור שרחוק מרחק רב ממקום מגוריה של הקהילה החרדית, מי שם לו לזכות לכפות עלי שלא לבלות שם כרצוני? מי חושב שמותר לו שלא להתייר לי לראות משחק כדורגל בירושלים? היום, מי שרוצה לראות כדורגל בירושלים, יואיל במחילה מכבודו וייסע לתל-אביב.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אתה יודע ש"הפועל ירושלים" משחקת בירושלים, או שאתה חסיר רק של "בית-ר"?

בחוק שחוקק ב-1981. תראו כמה הוא אקטואלי היום — לאחר 1983 ומשבר המניות הבנקאיות הסכימו הכול שאכן הכנסים צריכים להתפרק מן נכסים הלא-בנקאיים שלהם. לדוגמה, בנק לאומי צריך למכור את חברת "הכשרת היישוב" ואת "אפריקה-ארץ-ישראל להשקעות". כיום, עקב חקיקה לא גמורה, כתוצאה מלחצים של ראשי הבנקים, הסעיף הזה אינו מופעל מאז 1981. זאת למרות העובדה שבנק ישראל הגיש לממשלה הצעת חוק, אבל זו לא מהרת לדון בהצעת החוק שתפריד בין היחסים הפיננסיים לחברות הכלכליות האחרות שכליטת הבנקים.

ההסתייגות הזאת והחוק שאושר משמשים כאמור תזכורת לממשלה, שהבעיה לא נפתרה, ואנחנו לא נרפה מן הממשלה עד שזו תראג לחקיקה מתאימה. לכן החוק הזה מוארך כשלושה חודשים ולא בשנתיים ימים, כדי לאפשר לממשלה להתייחס, וכדי שנוכל לקיים דיון ממצה בנושא הזה בהשחתות הבנקאיים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעה לסדר-היום בנושא "זכותם של אזרחי ירושלים לקיים אורח חיים חופשי". מאת חבר הכנסת דוד צוקר. חבר הכנסת דוד צוקר, בבקשה. הטלוויזיה ממתינה לך, האורות יידלקו, קדימה. יש לכם ארגון טוב בסיעה שלכם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בפני תושבי ירושלים עומדות היום רק שתי אפשרויות, רק שתיים. האחת, לקבל עליהם את התכתיב החרדי האומר, שירושלים תתנהל על-פי אורחות חיים דתיים קיצוניים; התכתיב הכופה על הציבור החופשי, ולעתים בדרכים אלימות מאור, ויתור על החירות לבלות את זמנו על-פי רצונו החופשי; תכתיב שאינו מאפשר לירושלמים אף לראות משחק כדורגל בעירם. האפשרות השנייה היא לקיים סטטוס-קו חדש, שעיקרו חיים זה בצד זה, כאשר כל קהילה מקיימת את אורחות החיים שלה על-פי בחירתה החופשית, ללא שום התגרות בקהילה האחרת.

הבירה הזאת פירושה הוא יצירת מצב חדש המאפשר לתושבים החילונים לבלות על-פי רצונם ולא על-פי רצון האדמו"ר. המאבק אינו, כמובן, מאבק על הקרנת סרטים. זהו מאבק בין שתי גישות, אשר האחת גורסת "חיה ותן לחיות", והשנייה אומרת תכתיב, דיקטט של הסופר-אורתודוקסיה, זו שאינה מכירה כלל בלגיטימיות של החיים המודרניים.

אלה שתי הגישות הנאבקות זו בזו היום, ויש סכנה גדולה במאבק הזה. מן הצד האחד יכול מטרופוליס לעשות מה שעשה בשכונת שער, מעשה שאין להגדירו אלא כקליטיקה של האנטישמיות — גזית פיאון, ומן הצד השני יכולה להיות אלימות שנמשכת כבר שנים — כביש רמות ראה אותה משך שנים, סביב רחוב יס-סוף נורקו אבנים ובעניין מסעדת "מיומי", אפשר למנות פה שעה ארוכה את השמות אבל הזמן לא מחיר לי לעשות זאת.

הציבור החרדי אינו מבין, או אולי אינו מוכן להבין כלל, שאנחנו, הציבור החופשי, רואה במעשיהם, בהתנהגותם, בחטיפתם ובגישת העולם שלהם פגיעה בעצם החירות שלנו.

שבת, ואל תתחכם עם ההצעה של ימי שישי. אתה יודע שהנוהג המקובל בארץ זה 40 — 50 שנה הוא לראות כדורגל כשבת. בין שזה טוב ובין שזה רע, זהו ההרגל, וגש ושאל את בוחריך, חבר הכנסת איתן.

חשכתי שחבר הכנסת מצא יהיה פה, כי הוא מגינה של "בית"ר ירושלים". אבל מצא הוא מגינה של ש"ס, הוא אינו מגינה של משהו אחר. אבל חבל שנרד עכשיו לרמה של ההתאחדות לכדורגל.

היו"ר ד' תיכון:
זו היתה הערה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אנחנו מדברים על הזכות היסודית של כל אדם לקיים את אורחות חייו בלי שהוא יתגרה בשני, וכל עוד הוא אינו מתגרה בשני זכותו לקיים באופן מלא את אורחות חייו כרצונו, על-פי בחירתו החופשית.

הפשרה היחידה, וכזאת אני רוצה לסיים, ארוני היושב ראש, אומרת, שירושלים צריכה להיות עיר שבה מגוון של קהילות חיות זו בצד זו, וזו ליד זו, וכתנאי אחד, בתנאי שאורחות החיים שלהן אינם מתנגשים באופן בוטה אלו באלו. לזה יש צורך בתנאי הכרחי, תנאי שלעצמי הקהילה החרדית משוללת וחסרה אותו. התנאי ההכרחי הזה אומר, שכל אורח חיים הוא לגיטימי, שכל צורת חיים היא לגיטימית, ואין משהו נעלה על פני משהו אחר, אין תפיסה אחת ואין אורח חיים אחד שהם נעלים על פני אורח חיים אחר.

לכן, ארוני היושב-ראש, 'חברי הכנסת, נדמה לי שזה מסוג הנושאים שיוורד ליסודות חיינו בעיר הזאת ובמדינה הזאת. לא מדובר על סרטים ולא על כדורגל, ולכן נדמה לי שראוי שהכנסת תמצא לעצמה דרך לדון באופן רציני ויסודי, על-פי כל השקפות העולם המיוצגות בה, בנושא הזה. תודה.

היו"ר ד' תיכון:
תודה.

יב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

ט"ז בתמוז התשמ"ז, 13 ביולי 1987, אישרה נשיאות הכנסת את הנחתה על שולחן הכנסת, לדיון מוקדם, של הצעת חוק מחלות בלתי מוכרות, התשמ"ז—1987 — מאת חבר הכנסת יעקב זאק אמיר, ומסיבות אובייקטיביות עוכבה הנחתה והיא מונחת היום.

יג. הצעה לסדר-היום זכותם של אזרחי ירושלים לקיים אורח חיים חופשי

היו"ר ד' תיכון:
חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על הצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת דוד צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה יודע שאיש אינו הולך לראות את משחקי "הפועל ירושלים", ובצדק?

היו"ר ד' תיכון:
תתפלא, תתפלא.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ואם "הפועל ירושלים" תעלה לליגה הלאומית, מה יקרה? אתה רוצה שנהלה את הוויכוח הזה?

היו"ר ד' תיכון:
לא, אני אומר רק שתעשה חסד עם "הפועל". אני לא חסיד של "הפועל", אבל — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אם כן, מאחר שאינני אוהד של "בית"ר ירושלים", אבל אני חייב להגן על זכותם של אוהדי "בית"ר ירושלים", אף שאין פה איש מהליכוד, להוציא את חבר הכנסת איתן, ויש להם סיבות טובות מאוד לא להיות כאן עכשיו — — — הרי הם לא מגינים על הציבור שלהם, הם נאבקים רק על תמיכת ש"ס, הרי זהו היעד של שתי המפלגות הגדולות, לא ציבור הבוחרים שלהם.

מיכאל איתן (הליכוד):
חבר הכנסת צוקר, גם בש"ס יש אוהדים ל"בית"ר ירושלים". הם גם רוצים לראות משחקי כדורגל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מציע לאפשר להם לראות משחקי כדורגל, משום שאני מציע לכבד את זכותו של כל אורח.

מיכאל איתן (הליכוד):
אם כן, כדאי שישחקו ביום שישי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אבל אתה יודע שהם אינם יכולים לרדת לתל-אביב כיום

היו"ר ד' תיכון:
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי ביום שני,

היו"ר ד' תיכון:

חברי הכנסת, מי בעד הכללת הנושא בסדר-היום של
המליאה ירים ידו? מי נגד?

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — רוב

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
של הכנסת נתקבלה.

ה צ ב ע ה

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, תם המושב המיוחד. אנחנו ממשיכים בחופשנו.
להתראות בפעם הבאה.

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

הישיבה ננעלה בשעה 13:38.

נספחות

א. סדר-היום לכנס המיוחד של הכנסת

- א. הצעות לסדר-היום.
 ב. הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 3).
 ג. הצעת חוק הספקת חשמל ((הוראות מיוחדות),
 התשמ"ז-1987 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
 התשמ"ז-1987 (קריאה ראשונה).

ב. הצעות לסדר-היום

185. אחריות הממשלה לחינוך השוויוני בישראל — הצעת
 חברת הכנסת א' סרגני.
 186. שימוש משטרת ירושלים בפצצות גז מדמיע נגד ציבור
 שהסב ליד שולחנו של האדמו"ר מפיטסבורג — הצעת
 חבר הכנסת א' ורדיגר.
 187. אימונים בנושק של בני נוער ממחנות "כך" — הצעת
 חברת הכנסת ח' גרוסמן.
 188. תוכנית השר לוי להקמת התנחלויות חדשות ולהרחבת
 הקיימות והפגיעה בסיכויי השלום — הצעת חבר הכנסת
 ח' טובי.
 189. הצורך במימוש תוכניות העזרה להתיישבות, ובמיוחד
 ליישובי העימות בגליל, בגולן ובבקעת-הירדן — הצעת
 חברת הכנסת ע' סולודר.
 190. זכותם של אזרחי ירושלים לקיים אורח חיים חופשי —
 הצעת חבר הכנסת ד' צוקר.

ג. החלטה בדבר חלוקת הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 3), התשמ"ז-1987 (החלטה לפי סעיף 121 לתקנון)

לפי הצעת ועדת הכספים מחליטה הכנסת להרשות לוועדת הכספים להביא לפניו את סעיף 2 בלבד מתוך הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 3), התשמ"ז-1987.

ד. חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 3), התשמ"ז-1987

1. תיקון סעיף 47
 בסעיף 47 לחוק הבנקאות (רישוי) התשמ"א-1981.¹
 במקום "ז' בתשרי התשמ"ח (30 בספטמבר 1987)" יבוא
 "ז' בטבת התשמ"ח (31 בדצמבר 1987)".

¹ ס"ח התשמ"א, עמ' 232; התשמ"ז, עמ' 11, עמ' 20.

ה. הסתייגויות לחוק הנ"ל

- לסעיף 1
 חבר הכנסת ד' תיכון מציע:
 במקום "ז' בטבת התשמ"ח (31 בדצמבר 1987)" יבוא
 "ט' בכסליו התשמ"ח (30 בנובמבר 1987)".

ה. מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: האירועים ברמת-עמידר

- הכנסת החליטה בישיבתה מיום ט' בתמוז התשמ"ז, 7
 ביולי 1987, להעביר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה, לדיון
 ולהסקת מסקנות, הצעה לסדר-היום בנושא האמור מאת חברי
 הכנסת י' שריד, י"ז אמיר, א' גרנות, ת' טובי, מ' מיעארי, ג'
 כהן, ש' בן-שלמה, א' ורדיגר, מ' וירשובסקי, מ' גלזר-תעסה
 וא"ח שאקי.
 לפני העברת הנושא, ביום ה' בתמוז התשמ"ז, 2 ביולי
 1987, ערכה הוועדה, בעקבות הצעה שהעלו חברי הכנסת ע'
 סולודר וע' עלי, ביקור ברמת-עמידר. הוועדה סיירה במקומות
 האירועים וקיימה דיון בהשתתפות ועד השכונה, תושבי
 המקום וחברי הנהלת העירייה. מטעם הוועדה נכחו יושבי-ראש
 הוועדה וחברי הכנסת ע' עלי, ב' שליטא, ד' דנינו, ע' סולודר,
 צ' ביטון ומ' איתן.
 בתום הדיון ברמת-עמידר קיבלה הוועדה שורה של
 המלצות.
 בעקבות העברת ההצעות לסדר-היום האמורות לדיון,
 קיימה הוועדה ישיבה נוספת ביום ט"ז בתמוז התשמ"ז, 13
 ביולי 1987, ובה השתתפו נציגים של משרדי הפנים, הבינוי
 והשיכון והמשטרה, וחזרה ואישרה את המסקנות שנתקבלו
 ברמת-עמידר.

4. הוועדה ערה לכאב המשפחות שבניהן נתונים במעצר ואשמתם טרם הוכחה, ומתרשמת התרשמות חיובית ממתינותם של התושבים ומרצונם לשמור על השקט ועל היחסים הטובים ששררו כל הזמן בין כל חלקי האוכלוסייה המתגוררים בשכונה.

על כן פונה הוועדה למשטרה ומומינה אותה להצטרף ליצירת האווירה הטובה והנוחה בשכונה.

5. הוועדה מקבלת על עצמה לעמוד לרשות הוועד ולסייע בידו להחזיר את החיים הנורמלים לשכונה.

6. הוועדה פונה לכלי התקשורת לשתף פעולה, לתקן את העוול שנגרם לתושבי השכונה על ידי יצירת תדמית שלילית הנוגדת את המציאות, ולהביא לציבור את פניה האמיתיים של השכונה.

1. הוועדה התרשמה לחיוב מתושבי המקום. שרובם ככולם נאמנים ושומרי חוק. עמלים וחיים מיגיע כפיהם, ומביעה הערכה לוועד השכונה על המאמצים המושקעים למען פיתוחה של השכונה ושגשוגה.

הוועדה פונה לכל המוסדות המוניציפליים הנוגעים בדבר להטות שכם ולהירתם לקידום השכונה.

2. הוועדה מביעה צער על האירוע החריג והבודד שאירע בשכונה, ומגנה את המעשה של שרפת הבית בשכונה, שטרם ידוע מי האחראי לו. מכל מקום, הוועדה מסתייגת מהכללות וסבורה שאין להכפיש שמה של שכונה שלמה בשל מעשה של אדם יחיד, או של כמה אנשים, בעקבות אירוע יוצא דופן.

3. הוועדה פונה לכל הגורמים לפעול להרגעת הרוחות ולהחזרת השקט על כנו בשכונה.